

SVR - Rapport

2008 / 6

Leren een leven lang in Vlaanderen?

Myriam Vanweddingen

Studiedienst van de Vlaamse Regering

Vlaamse overheid

Leren een leven lang in Vlaanderen?

Myriam Vanweddingen

Samenstelling

Diensten voor het Algemeen
Regeringsbeleid
Studiedienst van de Vlaamse Regering

Myriam Vanweddingen

Leescomité

Luc Bral, Ann Carton, Isabelle Erauw (Departement Onderwijs & Vorming),
Josée Lemaître, Jan Pickery

Verantwoordelijke uitgever

Josée Lemaître
Administrateur-generaal
Boudewijnlaan 30 – bus 23
1000 Brussel

<http://www4.vlaanderen.be/dar/svr>

Lay-out cover

Diensten voor het Algemeen
Regeringsbeleid
Communicatie
Patricia Vandichel

Druk

Drukkerij Hendrix NV

Depotnummer

D/2008/3241/355

Bestellingen

<http://publicaties.vlaanderen.be>

Inhoudstafel

1. Inleiding	1
2. Toelichting onderzoeksmateriaal	5
2.1. Databron	5
2.2. Methode(n)	6
3. Houding ten opzichte van levenslang leren.....	8
3.1. Houding t.o.v. bijkomende opleiding en vorming.....	8
3.2. Belang permanente opleiding en vorming	9
3.3. Zorg overheid voor basisvaardigheden	11
3.4. Loopbaanonderbreking om opleiding en vorming te volgen	13
3.5. Niet-bereidheid om buiten werkuren jobgerichte opleiding te volgen	15
4. Deelnemen of (toch) niet deelnemen aan levenslang leren?	17
4.1. Deelname aan levenslang leren	17
4.2. Waarom participeren aan levenslang leren?.....	21
4.3. Wel willen, maar toch niet gedaan: wie zijn ze?	23
4.4. Waarom niet geparticipeerd aan levenslang leren?.....	27
4.5. Opleidingsparticipatie in de toekomst?.....	27
4.6. Waarom geen bijkomende opleiding volgen, nu of in de toekomst?.....	31
5. Tot slot.....	36
Bibliografie	39

1. Inleiding

De **huidige samenleving** wordt in toenemende mate beschouwd als een kennis- en informatiemaatschappij. In overeenstemming hiermee wordt er veel belang gehecht aan levenslang (en levensbreed) leren. Een leven lang leren is niet alleen van belang voor het concurrentievermogen en de (blijvende) inzetbaarheid van de mensen; maar ook voor sociale integratie, actief burgerschap en persoonlijke ontwikkeling van de bevolking.

Maar hoe kijkt de (Vlaamse) **bevolking** hier zelf tegenaan? In welke mate zijn ze overtuigd van het belang van levenslang leren? Wat is de houding van de Vlaamse inwoners tegenover levenslang leren?

Zetten ze deze houding ook consequent om in daden? In welke mate nemen de Vlamingen deel aan bijkomende opleiding(en)? Wat is de reden om een bijkomende opleiding te volgen of net niet?

Met voorliggend rapport tracht de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR) op al deze vragen een antwoord te bieden. Daarbij zal gebruik gemaakt worden van de survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen' (SCV-survey).

De **Vlaamse overheid** erkent het belang van levenslang leren en wil de bevolking stimuleren om een leven lang te leren. Daartoe is het belangrijk een goed zicht te hebben op de houdingen en gedragingen van de Vlamingen op dit vlak.

Sinds de jaren negentig is levenslang leren nadrukkelijk aanwezig op zowel nationale als internationale beleidsagenda's. Zo keurde de Vlaamse Regering op 7 juli 2000 het *actieplan 'Een leven lang leren in goede banen'* goed. Dit plan vormt de eerste aanzet om een gemeenschappelijk, gecoördineerd en geïntegreerd beleid vorm te geven en waar initiatieven ontwikkeld door verschillende ministers gebundeld worden.

De deelname aan levenslang leren is eveneens één van de structurele indicatoren in de *Europese Lissabonstrategie* die ook door de Vlaamse overheid onderschreven wordt. Tegen 2010 wordt er gestreefd naar een opleidingsdeelname voor de totale bevolking (25-64 jaar) van 12,5%. Met het Lissabon-hervormingsprogramma sluit de Vlaamse Regering zich aan bij de strategie van de Europese Commissie om tegen 2010 van Europa 'de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie van de wereld te maken die in staat is tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang' (Vlaamse overheid, 2007).

Levenslang leren in Vlaanderen wordt ook in het kader van het *Pact van Vilvoorde* opgevolgd. Daarin luidt de eerste doelstelling: 'Vlaanderen is in 2010 verder geëvolueerd naar een lerende samenleving. Het levenslang en levensbreed leren zijn ingebed in de samenleving. Minstens 12,5 procent van de Vlaamse inwoners tussen 25 en 64 jaar neemt dan deel aan permanente vorming. In 2010 benadert de participatie van de kort geschoolden op dit vlak minstens de helft van de vermelde streefnorm. Een lerende samenleving erkent ook dat competenties, waar en hoe men ze ook verwerft, evenwaardig worden erkend.' (Studiedienst van de Vlaamse Regering, 2007).

Zowel in het *Regeerakkoord 2004-2009* als in de *beleidsnota's* van de huidige ministers die bevoegd zijn voor Onderwijs en Vorming, Werk en Cultuur zijn meerdere engagementen terug te vinden op het gebied van levenslang en levensbreed leren (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2005).

Ook andere *beleidsdocumenten* geven het beleid rond levenslang leren mee vorm. Zo is er ondermeer het *operationeel Plan Geletterdheid Verhogen* dat in 2005 door de Vlaamse Regering werd goedgekeurd en dat tot doel heeft het geletterdheidsniveau van de Vlaamse bevolking te verhogen. Er is ook de *Competentieagenda 2010*, die in 2007 door de Vlaamse overheid en de sociale partners werd goedgekeurd. Deze bevat 10 prioriteiten die, over de grenzen van onderwijs, werkgevers- of werknemersorganisaties heen, de capaciteiten van zowel studenten, werkzoekenden als werknemers moeten erkennen én inzetten.

De **afbakening** van het begrip levenslang (en levensbreed) leren is niet vanzelfsprekend. Het is een concept dat sedert de jaren zeventig opgang maakt en sindsdien een lange weg heeft afgelegd. De klemtoon komt steeds meer te liggen op (levenslang) leren en de rol van het individu hierbij. Vroeger lag de nadruk meer op (levenslang) onderwijs en de rol van de voorzieningen. Leren wordt ook steeds meer gezien als iets dat overal en altijd kan plaatsvinden: op school, op het werk, thuis, bij vrienden, ...

In 2000 definieert de Europese Commissie levenslang leren als 'elke zinvolle opleidingsactiviteit die een permanent karakter heeft en bedoeld is ter vergroting van kennis, vaardigheden en bekwaamheid' (Europese Commissie, 2000).

Deze omschrijving is zeer uitgebreid en omvat alle opleidingsactiviteiten die (Eurostat, 2001):

- voortdurend plaatsgrijpen tijdens het hele leven; dit wil zeggen dat er een element van continuïteit in vervat zit en dat het niet incidenteel gebeurt;
- zowel een formeel als niet-formeel karakter hebben; dus alle vormen van volwassenenonderwijs, beroepsopleiding, bijkomende cursussen, ...;
- als doel hebben de kennis en vaardigheden te vergroten zowel jobgericht als niet-jobgericht.

Die ruime formulering vestigt eveneens de aandacht op een breed scala van leeractiviteiten. Er kan hierbij onderscheid gemaakt worden tussen (Europese Commissie, 2000):

- *formele* of reguliere leeractiviteiten die plaatsvinden in onderwijs- en opleidingsinstellingen en leiden tot erkende diploma's en kwalificaties;
- *niet-formele* of niet-reguliere leeractiviteiten die plaatsgrijpen buiten de eigenlijke onderwijs- en opleidingsstelsels en niet noodzakelijk leiden tot reguliere getuigschriften. Niet-reguliere leeractiviteiten kunnen worden verstrekt op het werk en via de activiteiten van maatschappelijke organisaties en groeperingen (zoals jeugdbewegingen, vakbonden en politieke partijen). Ze kunnen ook worden verstrekt door organisaties of diensten die zijn opgezet om reguliere stelsels aan te vullen (zoals kunst-, muziek- of sportcursussen of privélessen ter voorbereiding van examens);
- *informele* leeractiviteiten die een gewoon verschijnsel zijn in het dagelijkse leven. Anders dan bij reguliere en niet-reguliere leeractiviteiten, gaat het bij informele leeractiviteiten niet noodzakelijk om intentionele leeractiviteiten. Bijgevolg kan het voorkomen dat zelfs de personen in kwestie deze informele leeractiviteiten niet herkennen als een bijdrage tot hun kennis en vaardigheden.

In Europese context wordt levenslang leren bekeken als een leerproces dat zich stevast uitstrekt van de wieg tot aan het graf. Het tijdsaspect is hierbij nadrukkelijk aanwezig. Bovendien gaan er steeds meer stemmen op dat levenslang ook levensbreed moet gezien worden. Het relatief nieuwe begrip levensbreed leren vestigt de aandacht op de spreiding van (alle) leeractiviteiten over alle gebieden en fasen in het leven.

De belangstelling voor de **opvolging** van acties en ontwikkelingen op vlak van levenslang leren loopt min of meer parallel met de beleidsaandacht voor dit thema. Zo werd er ondermeer in 2000 in opdracht van de toenmalige Administratie Werkgelegenheid van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap een studie *Ontwikkeling van een monitoringsinstrument voor de opleidingsinspanningen in Vlaanderen* door Idea Consult uitgevoerd. Bedoeling was een coherent monitoringsysteem voor de verschillende opleidingsinitiatieven in Vlaanderen te ontwikkelen teneinde het opleidingsbereik op een betrouwbare wijze te kunnen meten en vervolgens een groeipad te kunnen uittekenen.

In 2003 ontwierp het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA) een *monitoringsinstrument voor levenslang en levensbreed leren in Vlaanderen*; eveneens in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Dit instrument is opgebouwd rond vier strategische doelstellingen met de daarbij beoogde beleidseffecten en indicatoren aan de hand waarvan de resultaten van de doelstelling kan gemeten worden. In het rapport 'Vlaanderen leert. Cijfers en beleidsontwikkelingen' wordt dit monitoringsinstrument in 2005 ingevuld met zowel kwantitatieve als kwalitatieve gegevens.

Anno 2007 ontwikkelde het Steunpunt Werk en Sociale Economie (WSE), in het kader van één van hun centrale opdrachten, een *Vlaamse boordtabel om de inspanningen in voortgezette (beroeps)opleiding op te volgen*. In een eerste fase wordt de aandacht beperkt tot formele voortgezette beroepsopleiding. Later zullen er ook indicatoren rond informele en minder formele opleidingsvormen kunnen uitgewerkt worden op basis van een lopend onderzoeksproject rond non- en informeel leren.

Ook in meer *algemene beleidsmonitoren* zoals VRIND, Het Pact van Vilvoorde, ... komt de opvolging van levenslang leren aan bod.

In deze opvolgingsrapporten wordt van meerdere **databronnen** gebruik gemaakt om levenslang leren te **meten**. Zo zijn er de opleidingsgegevens op basis van *registratiesystemen* zoals die bijgehouden worden door de diverse opleidingsverstrekkers.

Hierbij kan echter een aantal kanttekeningen gemaakt worden. Een gedetailleerd onderzoek (Idea Consult, 2000) wijst onder meer op de sterke verschillen in structuur en inhoud van de onderscheiden registratiesystemen van de verscheidene opleidingsverstreckers. Gevolg is dat men moeilijk tot één geaggregeerd systeem kan komen dat het volledige opleidingslandschap eenduidig in kaart brengt.

Een andere manier om levenslang leren te meten is werken via *enquêtes*. Naast de SCV-survey zijn er nog een aantal bevragingen die lopen bij bedrijven (bijvoorbeeld Continuing Vocational Training Survey, ...) of bij (een deel of geheel) de bevolking (Enquête naar de Arbeidskrachten, Adult Education Survey, ...). Ook hier dient op een aantal problemen gewezen te worden. Deze databronnen hanteren verschillende methoden en indiceringen om opleidingsinspanningen te meten. Zo zijn er onder meer verschillen op vlak van: de referentieperiode, de frequentie van de survey, het soort opleiding die wordt bevestigd, de onderzochte variabelen, de onderzoekspopulatie, de steekproefgrootte, het geografisch bereik, enz. ... Daarnaast wordt er ook een grote verantwoordelijkheid bij de respondent gelegd voor het interpreteren van de vragen. Bij formele vormen van onderwijs is dat minder problematisch, maar als het over niet-formele of informele vormen van leren gaat wordt de kijk van de respondent steeds belangrijker.

Het vergelijken van de resultaten uit de verscheidene databronnen moet dan ook met de grootste omzichtigheid gebeuren. In tabel 1 worden de belangrijkste *kenmerken* van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) en de survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen' (SCV-survey) bij wijze van illustratie naast elkaar gezet. Pluspunt van de EAK is ongetwijfeld de Europese vergelijkbaarheid. Deze enquête wordt uitgevoerd door de nationale overheden en op Europees niveau gecoördineerd door Eurostat. Voordeel van de SCV-survey is dat zowel houding als participatie aan levenslang leven bevestigd wordt. Dit geeft de mogelijkheid om alle twee te relateren.

Tabel 1 Vergelijking van de EAK en de SCV-survey als bron voor opleidingsparticipatie

Kenmerken	EAK	SCV-survey
Uitvoerder	FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie	Studiedienst van de Vlaamse Regering
Opzet	Is een sociaal-economische enquête bij de huishoudens met als voornaamste doelstelling de populatie in de actieve leeftijd (vanaf 15 jaar) op te delen in drie groepen (tewerkgestelde personen, werklozen, en niet-actieve personen), en over elk van deze categorieën een aantal gegevens te verstrekken.	Instrument om systematisch de wijzigingen en verschuivingen in de houdingen, opvattingen en gedragingen van de Vlaamse bevolking op te volgen.
Gegevenstype	Enquête (doorlopend)	Enquête (maart - juli)
Steekproefomvang	± 46.000 huishoudens (= ± 90.000 personen) in België hebben effectief deelgenomen.	± 1.500 personen uit het Vlaamse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest samen werden effectief bevestigd.
Wie	Personen van 15 jaar en ouder die deel uitmaken van op Belgisch grondgebied verblijvende privé-huishoudens.	Bevolking tussen 18 en 85 jaar die Belgische nationaliteit heeft en het Nederlands voldoende machtig is.

Referentieperiode	Periode van 4 weken voorafgaand aan de enquête. Sinds 2005 wordt er in de Belgische EAK ook een referentieperiode van 12 maanden gebruikt.	Afgelopen 12 maanden. In de survey van 2002 en 2003 werd eveneens een referentieperiode van (voorbij) 4 weken gehanteerd.
Frequentie	Jaarlijks	Onregelmatig (o.a. in 2001, 2002, 2003, 2007)
Soort opleiding	Formele of non-formele onderwijs – en opleidingsactiviteiten.	Alle bijkomende opleidingen, vormingen of trainingen die al dan niet te maken hebben met het diploma of beroep van de respondent en die tijdens de dag of 's avonds kunnen gevolgd worden.
Vraagformulering deelname bijkomende opleiding	Vraagstelling meermaals gewijzigd (o.a. in 1999 en 2004). Vanaf 2004 peilen twee verschillende vragen naar de opleidingsparticipatie van de bevolking: 1. 'was respondent tijdens de referentiemaand student of leerling in het regulier onderwijs (inclusief leercontract)?'; 2. 'heeft respondent tijdens de referentiemaand deelgenomen aan cursussen, seminaries, conferenties, enz... buiten het regulier onderwijssysteem?'. Vraagstelling meermaals gewijzigd. Vanaf 2002 luidt de vraag: 'Volgt u of heeft u naast uw diploma de afgelopen twaalf maanden nog een bijkomende opleiding gevolgd? Hieronder verstaan we alle bijkomende opleidingen, vormingen of trainingen die al dan niet te maken hebben met uw diploma of beroep en die tijdens de dag of 's avonds kunnen worden gevolgd'.	
Operationalisering	Vanaf 2006 werkt Eurostat met een nieuwe definitie volgens dewelke levenslang leren gedefinieerd wordt als het aandeel van de bevolking (25-64 jaar) dat in de referentieperiode van vier weken deelnam aan een opleiding in het reguliere onderwijs of geen opleiding volgde in het reguliere onderwijs, maar wel buiten het reguliere onderwijs. Waar dit voorheen niet het geval was, worden vanaf 2006 de studenten in vakantie uitgesloten. Daarenboven berekent Eurostat nu jaargemiddelden in plaats van de 2 ^{de} kwartaalcijfers van voorheen.	Deelname aan levenslang leren wordt hier berekend voor de bevolking van 18-85 jaar die bevestigend op de vraag naar deelname aan bijkomende opleidingen, vormingen of trainingen hebben geantwoord.
Regionaal bereik	Vlaams Gewest (en andere Belgische gewesten)	Vlaamse Gemeenschap

Bron: Vanderbiesen e.a., 2007; Idea Consult, 2000; SVR.

Niet alleen vallen er meerdere verschillen tussen beide enquêtes te noteren, maar is er ook een onderscheid in de *berekeningswijze* van de opleidingsparticipatie op basis van deze twee bronnen vast te stellen. Eurostat werkt traditiegetrouw met een referentieperiode van 4 weken bij het berekenen van de participatiecijfers, waar de SCV-survey doorgaans een referentieperiode van 12 maanden gebruikt en ook andere leeftijdsklassen hanteert. Dit leidt tot andere deelnamecijfers. Zelfs indien de leeftijdscategorieën en de referentieperiode dichter op elkaar afgestemd worden, blijven er toch nog verschillen bestaan.

Tabel 2 Opleidingsparticipatie van de Vlaamse bevolking, volgens verschillende berekeningswijzen, van 2001 tot 2007, in %

Bron	Berekeningsmethode	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EAK	Bevolking 25-64 jaar, referentieperiode 4 weken, jaargemiddelde	7,4	6,7	7,6	9,8	9,1	8,3	7,9
EAK	Bevolking 15+ jaar, referentieperiode 12 maanden, jaargemiddelde	-	-	-	-	25,1	24,2	24,5
SCV-survey	Bevolking 25-64 jaar, referentieperiode voorbij 4 weken	-	12,4	13,1	-	-	-	-
SCV-survey	Bevolking 25-64 jaar, referentieperiode 12 maanden	32,4	26,6	28,5	-	-	-	29,8
SCV-survey	Bevolking 18-85 jaar, referentieperiode 12 maanden	26,3	21,4	23,2	-	-	-	23,8

Opmerking: I duidt op tijdreeksbreuk omwille van gewijzigde methodologie en/of definitie.
Bron: SCV-surveys; EAK.

In het huidige **SVR-Rapport** wordt materiaal uit de SCV-survey, voorheen gekend als de APS-survey, benut. Deze bron biedt de mogelijkheid om een globale verkenning te maken op vlak van houdingen én gedragingen van de Vlaming in verband met levenslang leren en dit naar een aantal achtergrondkenmerken en in de tijd.

Het rapport gaat van start met een korte toelichting bij het gebruikte bronmateriaal en de methoden van verwerking van de data.

Dan wordt er dieper ingegaan op de vraag hoe de Vlaming aankijkt tegenover levenslang leren. Er wordt getracht de houding van de Vlaming op dit vlak te achterhalen aan de hand van een aantal uitspraken. Eerst wordt een globaal beeld geschetst om vervolgens dieper in te gaan op de verschillen die er tussen de Vlamingen zijn naargelang een aantal achtergrondkenmerken zoals geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, werksituatie, ... Ook wordt er nagegaan of de meningen standhouden in de tijd.

Nadien wordt er gekeken of de Vlaming zijn/haar overtuiging op gebied van levenslang leren ook omzet in daden en daadwerkelijk tot actie overgaat. De (zelfgerapporteerde) opleidingsparticipatie van de Vlaamse bevolking wordt verder uitgespit: eerst algemeen, daarna meer in detail naargelang bepaalde achtergrondvariabelen en tijdsdimensie. Er wordt eveneens gepeild naar redenen om deel te nemen aan een (bijkomende) opleiding. Ook argumenten om dit niet te doen, noch in het verleden noch in de toekomst, worden van nabij onderzocht.

Als afsluiter worden de belangrijkste bevindingen uit de verscheidene analyses nog eens op een rijtje gezet.

2. Toelichting onderzoeksmateriaal

Alvorens de eigenlijke analyses te presenteren wordt er even stilgestaan bij de gehanteerde databron en de gebruikte analysetechnieken en methodieken.

2.1. Databron

Er wordt hoofdzakelijk gebruik gemaakt van data uit de survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen'. Deze enquête, kortweg de SCV-survey, is een meetinstrument dat in opdracht van de Vlaamse Regering ontwikkeld werd door de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR). Sinds 1996 wordt er jaarlijks gepeild bij een representatief staal van

de Vlaamse bevolking (1.500 personen) met Belgische nationaliteit tussen 18 en 85 jaar naar hun houdingen, opvattingen en gedragingen. Dit gebeurt aan de hand van face-to-face interviews. Het ganse proces en de methodologie van de SCV-survey wordt elk jaar uitvoerig gedocumenteerd (bijvoorbeeld Carton e.a., 2007).

De *vragenlijst* van de SCV-survey bestaat uit drie delen: een vast gedeelte, een variabel periodiek gedeelte en een variabel ad hoc gedeelte.

Het vaste deel bevat een aantal onderzoeksvragen die elk jaar opnieuw aan bod komen. Zo zijn er vragen die peilen naar houdingen ten opzichte van arbeid, vrijetijdsbesteding, sociale integratie, ...

In het periodieke variabele gedeelte worden bepaalde thema's om de twee à drie jaar bevestigd. Het gaat hierbij over het algemene welbevinden van de burger en politieke houdingen en gedragingen.

In het jaarlijkse variabele ad hoc gedeelte ligt de focus op houdingen en gedragingen m.b.t. specifieke actuele beleidsthema's. Zo ging het in 2007 over levenslang leren, internetgebruik, politiek en overheid, leesgedrag en privacy. Levenslang leren werd reeds in 2001 (uitvoerig), 2002 en 2003 bevestigd. De vraagstelling was echter in de verschillende jaren niet altijd dezelfde, wat vergelijkingen over de jaren heen moeilijk of zelfs onmogelijk maakt.

De aselecte steekproef in combinatie met de hoge respons maken dat de SCV-survey als *representatief* voor Vlaanderen kan beschouwd worden. Daar waar de gerealiseerde steekproef af te rekenen krijgt met vertekening door oververtegenwoordiging van bepaalde groepen en ondervertegenwoordiging van andere groepen, wordt dit rechtgetrokken met gewichten. Om te corrigeren worden data uit de steekproef gewogen op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) en de bevolkingsstatistieken van de FOD Economie - Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie.

Er wordt eveneens gewerkt met een weging op basis van de EAK 2000 om cross-sectionele vergelijkingen te maken tussen de in verschillende jaren afgenomen SCV-surveys. Toepassing van deze weging laat toe een stabiele vergelijking over de jaren heen te maken, door non-responssschommelingen en fluctuaties in de bevolkingssamenstelling statistisch uit te schakelen met behulp van een weging op basis van een referentiejaar.

Sinds 2002 wordt er ook een *vragenmodule van het International Social Survey Programme (ISSP)* aan de SCV-survey gekoppeld. Deze schriftelijke drop-off vragenlijst spit jaarlijks, door middel van een zestigtal items, een bepaald thema uit. In 2007 ging het over 'leisure and sports'. Op die manier wordt het mogelijk om Vlaanderen internationaal te vergelijken met dertig landen op vlak van ondermeer burgerschap, familie- en geslachtrollen en arbeidsoriëntatie.

2.2. Methode(n)

Het thema levenslang leren kwam al dan niet uitgebreid aan bod in de SCV-surveys voor de jaren 2001, 2002, 2003 en 2007.

In de SCV-survey van 2007 werden enkele vragen over bijkomende opleidingen gesteld. Deze zijn een gedeeltelijke herhaling van de module die in 2003 werd afgenomen. Ook in de enquêtes van 2001 en 2002 zitten een aantal vragen over *bijkomende opleiding*. De vraagstelling en de vragen ondergingen wel wijzigingen doorheen de jaren, maar voor een aantal is het nog wel mogelijk om te vergelijken tussen twee of zelfs drie meetmomenten.

Bijkomende opleiding wordt in de SCV-survey vanaf 2002 gezien als 'alle bijkomende opleidingen, vormingen of trainingen die al dan niet te maken hebben met uw diploma of beroep en die tijdens de dag of 's avonds kunnen worden gevolgd'. Deze bepaling van levenslang leren sluit enigszins aan bij de hogerop gehanteerde (ruime) omschrijving van de Europese Commissie. Er wordt getracht zowel het formele als niet-formele leren te vatten, evenals het arbeidsgerelateerde en het niet-arbeidsgerelateerde leren. Alleen het informele leren komt niet echt uitdrukkelijk aan bod. Bovendien worden formele en niet-formele opleidingen niet apart bevestigd, net zomin als jobgericht en niet-jobgericht leren afzonderlijk aan bod komen.

De vragen die peilen naar de *houding* van Vlamingen tegenover bijkomende opleiding en vorming werden op exact dezelfde manier gesteld in 2001, 2003 en 2007. Dit laat toe om de evolutie over de jaren heen te schetsen.

De vraagstellingen over *participatie* aan bijkomende opleiding en vorming zijn overwegend vergelijkbaar in de jaren 2002, 2003 en 2007. Ook hier kunnen een aantal ontwikkelingen in de tijd in kaart gebracht worden.

Er wordt niet alleen gekeken of er evoluties zijn in de tijd, maar ook of er verschillen zijn tussen diverse groepen van de bevolking. Daartoe wordt een aantal traditionele *achtergrondkenmerken* mee opgenomen zoals geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, levenssituatie en werksituatie. Bij deze laatste variabele wordt het onderscheid gemaakt tussen twee categorieën: betaald werk en geen betaald werk. De eerste categorie, 'betaald werk', behelst mensen die tewerkgesteld zijn als werknemer, zelfstandigen, ook GESCO's, RVA-stages, PWA, interim, DAC, dienstencheques en meewerkenden in gezins- of familiebedrijf. De tweede groep, 'geen betaald werk', omvat: gepensioneerden (ook brugpensioenen, prepensioenen), huisvrouwen of huismannen, personen in ziekteverlof, personen in bevallingsverlof, mensen met volledig verlof zonder wedde, personen met voltijds tijdskrediet of voltijdse loopbaanonderbreking (ook ouderschapsverlof, palliatief verlof en verlof voor medische bijstand aan een ziek familielid), arbeidsongeschikten, uitkeringsgerechtigde werklozen, personen op zoek naar een eerste job, studerende in volledig dagonderwijs en andere. Bij de analyse voor het al dan niet volgen of gevolgd hebben van een bijkomende opleiding, wordt 12 maanden terug gegaan, terwijl dat naast de huidige werksituatie gezet wordt. Het is mogelijk dat de respondent een half jaar geleden een opleiding volgde en toen een job had, maar dat hij nu bij 'geen betaald werk' wordt ingedeeld. Dit kan voor een kleine vertekening zorgen. Bij de variabele levenssituatie wordt het onderscheid gemaakt tussen een aantal huishoudtypes: inwonend bij ouders, woont alleen, alleenstaande ouder, met partner, met partner en kinderen, andere. Hierbij dient opgemerkt dat de alleenstaande ouders een kleine groep uitmaken en dat de resultaten bijgevolg wat minder betrouwbaar kunnen zijn.

Naast de klassieke achtergrondvariabelen worden er ook nog twee socio-economische achtergrondkenmerken toegevoegd, met name het beroepsstatuut en het deeltijds/voltijds karakter van het hoofdberoep. Deze twee kenmerken worden enkel geanalyseerd bij de werkende bevolking.

Tot slot worden er enkele houdingsvariabelen geïntroduceerd die toelaten om na te gaan of er een verband is tussen de houding t.o.v. levenslang leren en de feitelijke deelname eraan. Deze houdingsvariabelen zijn gebaseerd op de vier stellingen die peilen naar de houding t.o.v. levenslang leren. Elke houdingsvariabele wordt dichotoom voorgesteld. De categorie 'eens' bevat de twee antwoordklassen eens en volledig eens. Op die manier worden diegenen die de stelling onderschrijven samengenomen. De categorie 'niet eens' omvat de drie resterende antwoordmogelijkheden (noch eens/noch oneens, oneens, volledig oneens).

Zowel bij het nagaan van de houding van de Vlamingen ten opzichte van bijkomende opleiding(en) als hun deelname eraan, zal in eerste instantie gebruik gemaakt worden van *bivariate* analyses. Dit laat toe een eerste beschrijving te geven van de wijzigingen over de beschouwde periode alsook een beeld te krijgen van de houding van de Vlaming in functie van een aantal achtergrondkenmerken.

Vervolgens zullen er ook een aantal *multivariate* analyses uitgevoerd worden om het beschrijvende karakter van de bivariate analyses hier en daar verder te verdiepen. Via een logistische regressie kunnen de netto-effecten van de achtergrondkenmerken berekend worden. Zo kan er gekeken worden of de verschillen inderdaad aan een bepaald achtergrondkenmerk kunnen toegeschreven worden. Ook hierover zal in deze bijdrage, waar relevant, gerapporteerd worden.

Er kan ook worden nagegaan of er significante evoluties in de tijd zijn op vlak van effecten van de achtergrondvariabelen (Pickery, 2006). Dit gebeurt eveneens op basis van een regressieanalyse (Pickery, 2008).

Bij een aantal vraagstellingen maakt de veelheid aan antwoordmogelijkheden het moeilijk om diepgaandere analyses uit te voeren naar bepaalde achtergrondkenmerken die eveneens in meerdere groepen zijn ingedeeld. Vandaar dat er bij enkele analyses voor geopteerd wordt om een aantal antwoordmogelijkheden samen te nemen en zo een *dichotome variabele* aan te maken met twee categorieën.

3. Houding ten opzichte van levenslang leren

Eerst wordt er aan de hand van een aantal uiteenlopende uitspraken nagegaan hoe de Vlamingen in het algemeen staan tegenover levenslang leren.

Nadien wordt er per stelling gekeken of er significante verschillen zijn binnen de Vlaamse bevolking naargelang geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, levenssituatie, werksituatie, beroepsstatuut en hoofdberoep voltijds/deeltijds.

3.1. Houding t.o.v. bijkomende opleiding en vorming

Is de Vlaming overtuigd van het belang van levenslang leren? Om een tipje van de sluier op te lichten kan er gebruik gemaakt worden van de SCV-survey. In 2001 werden er voor het eerst vier stellingen voorgelegd aan de Vlaamse inwoners die peilen naar hun houding ten aanzien van bijkomende opleiding en vorming. In 2003 en 2007 werden dezelfde vragen opnieuw gesteld. Op die manier zijn er drie meetpunten beschikbaar.

De respondenten konden aan de hand van een vijfpuntenschaal zeggen in welke mate ze volledig oneens tot volledig eens waren met elk van de voorgelegde uitspraken. Voor de verdere analyses worden de categorieën volledig oneens en oneens samengenomen evenals de categorieën volledig eens en eens.

Bij de vierde stelling, die peilt naar de bereidheid om buiten de werkuren deel te nemen aan een jobgerichte opleiding, worden bij de analyses enkel de Vlamingen met betaald werk in rekening gebracht en niet de ganse bevolking.

Tabel 3 Houding t.o.v. bijkomende opleiding en vorming, in %

Stelling	Antwoordcategorie	2001	2003	2007
Zonder permanente opleiding en vorming is men gedoemd om op termijn niet meer mee te kunnen in onze snel veranderende maatschappij (*)	(volledig) oneens	15,4	15,5	18,1
	noch (on)eens	10,9	11,6	8,8
	(volledig) eens	73,7	72,8	73,1
	N	1.348	1.429	1.440
De overheid moet ervoor zorgen dat iedereen voldoende basisvaardigheden kan verwerven (NS)	(volledig) oneens	5,5	6,0	6,6
	noch (on)eens	8,2	6,5	6,0
	(volledig) eens	86,3	87,5	87,4
	N	1.348	1.426	1.440
Iedereen zou de kans moeten krijgen om zijn/haar loopbaan gedurende een bepaalde periode met behoud van loon en sociale rechten te onderbreken om opleiding en vorming te kunnen volgen (***)	(volledig) oneens	7,8	10,0	11,6
	noch (on)eens	8,0	8,6	10,6
	(volledig) eens	84,3	81,5	77,8
	N	1.326	1.386	1.436
Ik ben helemaal niet bereid om buiten de werkuren jobgerichte opleiding en vorming te volgen (NS)	(volledig) oneens	66,8	67,5	67,1
	noch (on)eens	13,2	10,3	9,1
	(volledig) eens	19,9	22,2	23,8
	N	733	738	773

Opmerking: significantie duidt hier op verschil tussen de jaren.

* Significantie $p \leq 0,05$.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2001, 2003 en 2007.

Wat de eerste twee stellingen betreft, lijkt de houding van de Vlaming min of meer stabiel te zijn over de beschouwde periode. Bijna drie kwart denkt dat men zonder permanente opleiding en vorming gedoemd is om op termijn niet meer mee te kunnen in onze snel veranderende maatschappij. Haast negen op de tien vindt dat de overheid ervoor moet zorgen dat iedereen voldoende basisvaardigheden kan verwerven.

Ook is de Vlaming er in hoge mate van overtuigd dat iedereen de kans zou moeten krijgen om zijn/haar loopbaan voor bepaalde termijn met behoud van loon en rechten te onderbreken om opleiding en vorming te volgen. Deze stelling verliest wel wat aanhangers

over de beschouwde tijdspanne. In 2001 zijn er nog ruim acht op tien voorstanders; in 2007 zijn er dit beduidend minder, maar toch nog goed driekwart.

Nagenoeg een vijfde is niet bereid om buiten de werkuren aan een jobgerichte opleiding deel te nemen. In 2007 loopt dit aandeel, weliswaar niet significant, op tot praktisch een op vier. Omgekeerd kan er vastgesteld worden dat twee derde van de Vlaamse werkenden wel bereid is om in zijn vrije tijd een arbeidsgerelateerde vorming te volgen. Dit aandeel blijft vrij constant doorheen de jaren.

Omwille van de *beperkte samenhang tussen de vier stellingen*, die de houding van de Vlaamse bevolking tegenover levenslang leren trachten na te gaan, biedt een factoranalyse niet echt een toegevoegde waarde (Cronbach's Alpha = 0,232 bij 4 items). Het heeft hier weinig zin om via een schaalconstructie te werken en vervolgens te kijken naar de achtergrondkenmerken en de wijzigingen over de jaren heen. Vandaar dat er geopteerd wordt om via bivariate analyses per stelling na te gaan of er (significante) verschillen optreden naargelang achtergrondkenmerken zoals geslacht, leeftijd, ...

3.2. Belang permanente opleiding en vorming

Nagenoeg drie op vier Vlaamse respondenten is van oordeel dat men zonder permanente opleiding en vorming op termijn niet meer mee zal kunnen in de snel veranderende samenleving. Deze opvatting varieert lichtjes in de *tijd*.

Mannen en vrouwen zitten zo goed als op één lijn wat het belang van levenslang leren betreft. Het al of niet hebben van *betaald werk* speelt geen rol, behalve in 2007 waar er wel een significant verschil optreedt. Mensen zonder job zijn blijkbaar in dat jaar meer doordrongen van het belang van bijkomende opleiding en vorming in vergelijking met de werkenden. Bij de werkende bevolking vallen er wel verschillen op te tekenen naargelang *beroepsstatuut*. Bedienden schijnen meer belang te hechten aan bijkomende vorming dan arbeiders en zelfstandigen. Dat men *voltijds of deeltijds* werkt maakt niet uit.

Naargelang het genoten *opleidingsniveau* vallen er wel significante discrepanties te noteren. De hogere opgeleiden zijn meer overtuigd van de noodzaak van levenslang leren dan de lagere opgeleiden.

Ook de *leeftijd* speelt een rol. Ouderen zijn overwegend meer de mening toegedaan dat bijkomende opleiding en vorming nodig is om bij te blijven dan jongeren die nog op de schoolbanken zitten of deze pas hebben verlaten. Wellicht heeft de oudere generatie reeds (meermaals) ervaren hoe moeilijk het soms is om mee te kunnen in een steeds sneller veranderende omgeving.

Ook de *levenssituatie* waarin de Vlaming zich bevindt, bepaalt mee zijn/haar kijk op het belang van permanente vorming in 2002 en 2003. In 2007 schijnen deze verschillen niet langer significant te zijn. Doorheen de jaren zijn het steeds personen die nog inwonen bij hun ouders die het minst overtuigd zijn van het nut van bijkomende opleiding. Dat is waarschijnlijk toe te schrijven aan het feit dat het voornamelijk jongeren zijn die nog thuis inwonen. In 2002 zijn het vooral alleenstaande ouders en alleenstaanden die het belang van bijkomende vorming onderschrijven. In 2003 zijn het dan weer mensen met een partner en al of niet kinderen die het meest overtuigd zijn van de belangrijkheid van levenslang leren.

Tabel 4 Belang permanente opleiding en vorming, naar een aantal socio-demografische achtergrondvariabelen, % dat het (volledig) eens is

Achtergrondvariabele	2001		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Totaal	73,7	1.348	72,8	1.429	73,1	1.440
Geslacht						
mannen	73,8	653	72,3	711	72,9	708
vrouwen	73,0	695	73,4	718	73,4	732
<i>significantie</i>	NS		NS		NS	
Leeftijdsklassen						
18-24	60,6	160	56,8	190	63,5	156
25-34	70,3	236	68,5	248	69,5	256
35-44	71,0	279	73,9	280	71,7	293
45-54	79,0	233	75,1	249	69,2	250
55-64	77,5	182	82,5	194	80,0	200
65-74	81,6	141	78,2	174	83,2	184
75-85	80,2	116	76,8	95	77,2	102
<i>significantie</i>	***		***		***	
Opleidingsniveau						
geen/lager onderwijs	66,9	302	73,8	355	69,4	360
lager secundair	72,6	270	67,0	315	65,8	304
hoger secundair	73,2	436	71,6	455	76,2	463
nuho	84,0	212	81,6	217	76,7	227
unief	88,9	81	76,9	78	87,4	87
<i>significantie</i>	***		**		***	
Levenssituatie						
inwonend bij ouders	64,8	196	57,1	203	66,0	201
alleen	77,2	167	73,0	196	71,2	177
alleenstaande ouder	85,4	41	74,4	43	69,8	53
met partner	74,6	426	77,3	506	77,0	517
met partner en kinderen	74,6	484	75,3	441	72,6	481
andere	65,6	32	67,5	40	66,7	12
<i>significantie</i>	**		***		NS	

** Significantie $p \leq 0,01$.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2001, 2003 en 2007.

Tabel 5 Belang permanente opleiding en vorming, naar een aantal socio-economische achtergrondvariabelen, % dat het (volledig) eens is

Achtergrondvariabele	2001		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Werksituatie						
betaald werk	72,6	742	71,9	745	70,1	775
geen betaald werk	75,0	605	73,9	681	76,4	662
<i>significantie</i>	NS		NS		**	
Beroepsstatuut						
arbeiders	63,1	244	65,0	214	57,9	273
bedienden	80,7	388	76,6	415	80,1	403
zelfstandigen	66,3	104	67,2	116	63,5	96
<i>significantie</i>	***		*		***	
Hoofdberoep						
voltijds	NB	NB	71,8	616	70,6	635
deeltijds	NB	NB	71,8	131	68,3	139
<i>significantie</i>			NS		NS	

Opmerking: bij de variabelen beroepsstatuut en hoofdberoep is N beperkt tot werkenden.

* Significantie $p \leq 0,05$.

** Significantie $p \leq 0,01$.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS: niet significant.

NB: niet bevraagd in desbetreffend survey-jaar.

Bron: SCV-surveys 2001, 2003 en 2007.

3.3. Zorg overheid voor basisvaardigheden

Ruim 85% van de Vlaamse bevolking is het ermee eens dat de overheid er moet voor zorgen dat iedereen voldoende basisvaardigheden kan verwerven. Deze opinie wijzigt niet significant over de jaren heen. Ook naargelang *achtergrondkenmerken* vallen er nauwelijks beduidende verschillen te noteren. Er schijnt dus een ruime eensgezindheid onder de Vlamingen te heersen over deze uitspraak.

Tabel 6 Zorg overheid voor basisvaardigheden, naar een aantal socio-demografische achtergrondvariabelen, % dat het (volledig) eens is

Achtergrondvariabele	2001		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Totaal	86,3	1.348	87,5	1.426	87,4	1.440
Geslacht						
mannen	83,7	655	88,4	706	87,0	710
vrouwen	88,5	695	86,8	719	87,7	731
<i>significantie</i>	*		NS		NS	
Leeftijdsklassen						
18-24	86,4	162	87,5	192	91,1	157
25-34	82,1	234	87,3	244	86,7	256
35-44	84,4	27	85,4	281	88,3	290
45-54	85,6	236	88,8	251	87,6	250
55-64	88,6	184	89,9	189	89,4	199
65-74	89,4	142	87,4	175	85,3	184
75-85	90,6	117	85,4	96	82,4	102
<i>significantie</i>	NS		NS		NS	
Opleidingsniveau						
geen/lager onderwijs	85,5	303	87,3	354	81,9	360
lager secundair	88,2	272	87,3	316	88,8	304
hoger secundair	85,2	433	86,5	453	88,3	463
nuho	87,8	213	89,4	216	91,6	226
unief	86,4	81	87,0	77	90,7	86
<i>significantie</i>	NS		NS		*	
Levenssituatie						
inwonend bij ouders	86,7	196	87,2	203	90,1	202
alleen	85,4	164	87,2	195	83,6	177
alleenstaande ouder	88,1	42	81,8	44	84,9	53
met partner	88,6	429	88,6	502	88,6	517
met partner en kinderen	83,6	482	87,7	440	87,4	478
andere	96,9	32	85,0	40	63,6	11
<i>significantie</i>	NS		NS		NS	

* Significantie $p < 0,05$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2001, 2003 en 2007.

Tabel 7 Zorg overheid voor basisvaardigheden, naar een aantal socio-economische achtergrondvariabelen, % dat het (volledig) eens is

Achtergrondvariabele	2001		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Werk situatie						
betaald werk	84,7	740	87,0	738	88,0	774
geen betaald werk	88,2	608	88,0	686	86,7	662
<i>significantie</i>	NS		NS		NS	
Beroepsstatuut						
arbeiders	84,1	239	86,9	213	87,5	272
bedienden	86,6	388	87,4	412	89,6	404
zelfstandigen	81,1	106	85,8	113	82,3	96
<i>significantie</i>	NS		NS		NS	
Hoofdberoep						
voltijds	NB	NB	88,3	608	88,5	634
deeltijds	NB	NB	80,6	129	86,2	138
<i>significantie</i>			*		NS	

Opmerking: bij de variabelen beroepsstatuut en hoofdberoep is N beperkt tot werkenden.

* Significantie $p \leq 0,05$.

NS: niet significant.

NB: niet bevraagd in desbetreffend survey-jaar.

Bron: SCV-surveys 2001, 2003 en 2007.

3.4. Loopbaanonderbreking om opleiding en vorming te volgen

Circa vier op de vijf geënquêteerden gaat ermee akkoord dat iedereen de kans zou moeten krijgen om zijn/haar loopbaan gedurende een bepaalde periode met behoud van loon en sociale rechten te onderbreken om opleiding en vorming te kunnen volgen. Tussen 2001 en 2007 verliest deze stelling wel voorstanders.

Naargelang *geslacht en levenssituatie* vallen er evenwel geen significante afwijkingen tussen de Vlamingen op te tekenen. Ook naar *leeftijd* blijft de verscheidenheid onder de Vlaamse bevolking beperkt, behalve in 2003 wanneer de verschillen iets nadrukkelijker aanwezig zijn.

Opvallend is dat met het stijgen van het *opleidingsniveau* het percentage van diegenen die pleiten voor behoud van loon en sociale rechten daalt.

Er lijkt ook overeenstemming te zijn tussen mensen met en zonder *betaald werk* op vlak van het volgen van bijscholingen met behoud van loon en sociale rechten. Alleen naargelang het *beroepsstatuut* heersen er verscheidene opinies tussen de werkende respondenten. Arbeiders onderschrijven meer dan bedienden en zelfstandigen de uitspraak dat iedereen de kans moet krijgen om zijn loopbaan gedurende een bepaalde periode, met behoud van loon en sociale rechten, te onderbreken om opleiding te kunnen volgen.

Tabel 8 Loopbaanonderbreking met behoud loon/sociale rechten om opleiding en vorming te volgen, naar een aantal socio-demografische achtergrondvariabelen, % dat het (volledig) eens is

Achtergrondvariabele	2001		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Totaal	84,3	1.326	81,4	1.386	77,7	1.436
Geslacht						
mannen	82,6	643	79,4	693	76,1	710
vrouwen	85,7	684	83,4	694	79,5	726
<i>significantie</i>	NS		NS		NS	
Leeftijdsklassen						
18-24	86,3	160	83,2	184	80,3	157
25-34	85,1	235	82,6	247	80,5	256
35-44	80,4	275	80,3	279	76,1	293
45-54	83,0	229	79,7	246	74,3	253
55-64	84,5	181	84,6	182	78,9	199
65-74	85,2	135	81,4	161	76,8	181
75-85	89,4	113	77,0	87	79,4	97
<i>significantie</i>	NS		**		NS	
Opleidingsniveau						
geen/lager onderwijs	88,7	291	85,6	333	76,8	354
lager secundair	86,4	265	83,7	306	81,7	306
hoger secundair	83,8	431	80,8	447	79,7	464
nuho	81,6	212	76,3	215	75,2	226
unief	74,1	81	71,4	77	62,8	86
<i>significantie</i>	**		*		*	
Levenssituatie						
inwonend bij ouders	87,6	194	82,8	198	80,3	203
alleen	84,6	162	79,6	181	81,1	175
alleenstaande ouder	82,9	41	87,8	41	80,8	52
met partner	85,9	418	82,3	492	76,6	509
met partner en kinderen	80,8	479	80,5	435	76,8	483
andere	90,9	33	79,5	39	61,5	13
<i>significantie</i>	NS		NS		NS	

* Significantie $p \leq 0,05$.

** Significantie $p \leq 0,01$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2001, 2003 en 2007.

Tabel 9 Loopbaanonderbreking met behoud loon/sociale rechten om opleiding en vorming te volgen, naar een aantal socio-economische achtergrondvariabelen, % dat het (volledig) eens is

Achtergrondvariabele	2001		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Werksituatie						
betaald werk	82,1	737	80,6	738	76,2	777
geen betaald werk	86,9	590	82,2	647	79,5	655
<i>significantie</i>	NS		NS		NS	
Beroepsstatuut						
arbeiders	87,4	239	83,6	214	85,8	275
bedienden	81,6	386	80,5	415	74,8	405
zelfstandigen	72,1	104	75,9	108	54,1	98
<i>significantie</i>	**		NS		***	
Hoofdberoep						
voltijds	NB	NB	79,7	607	74,9	638
deeltijds	NB	NB	84,6	130	82,6	138
<i>significantie</i>			NS		NS	

Opmerking: bij de variabelen beroepsstatuut en hoofdberoep is N beperkt tot werkenden.

** Significantie $p \leq 0,01$.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS: niet significant.

NB: niet bevroegd in desbetreffend survey-jaar.

Bron: SCV-surveys 2001, 2003 en 2007.

3.5. Niet-bereidheid om buiten werkuren jobgerichte opleiding te volgen

De laatste vraagstelling, die peilt naar de bereidheid om buiten de werkuren een jobgerichte opleiding te volgen, richt zich in feite naar de werkende respondent. Vandaar dat de analyse hier dan ook beperkt wordt tot de werkende Vlamingen en niet over de ganse bevolking gaat.

Bijna een vijfde van de ondervraagde Vlamingen met een baan is niet bereid om buiten de werkuren een jobgerichte opleiding te volgen. Hun aandeel neemt zelfs, hoewel niet significant, toe tussen 2001 en 2007.

De standpunten lopen aanzienlijk uiteen naargelang achtergrondkenmerken, behalve voor geslacht. *Mannen en vrouwen* denken quasi hetzelfde.

Met de *leeftijd* neemt de bereidheid om buiten de werkuren te gaan studeren af. Bij jongeren is circa één op tien niet bereid om buiten de werkuren een arbeidsgerelateerde opleiding te gaan volgen, bij de 55-64-jarigen loopt dit al op tot bijna vier op tien.

De lagere *opleidingsniveaus* scharen zich meer achter de stelling dat men niet bereid is om zich buiten de werkuren te gaan bijscholen. Bij de lageropgeleiden zijn er dit bijna de helft; bij de hogeropgeleiden zijn er dit een pak minder.

Ook de *levenssituatie* draagt ertoe bij dat er verdeelde meningen zijn tussen de Vlaamse werkenden op vlak van bereidheid tot bijscholing buiten de werkuren. Het zijn de personen die nog inwonen bij hun ouders die de grootste bereidheid vertonen om in hun vrije tijd te gaan bijstuderen.

Het *beroepsstatuut* van de mensen zorgt ook voor een verschillende zienswijze. Arbeiders zijn veel minder bereid om buiten hun werkuren jobgerichte vorming te gaan volgen dan zelfstandigen en bedienden. Het onderscheid tussen *voltijds en deeltijds* werkenden in 2003 valt weg in 2007.

Tabel 10 Niet-bereidheid om buiten werkuren jobgerichte opleiding te volgen, naar een aantal socio-demografische achtergrondvariabelen, % dat het (volledig) eens is

Achtergrondvariabele	2001		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Totaal	19,9	733	22,2	738	23,8	773
Geslacht						
mannen	20,8	409	22,0	414	26,6	443
vrouwen	18,8	324	22,5	324	20,0	330
<i>significantie</i>	NS		NS		NS	
Leeftijdsklassen						
18-24	9,0	67	15,6	64	10,2	59
25-34	15,7	204	10,8	213	15,6	218
35-44	20,8	250	25,3	233	24,3	247
45-54	23,7	169	27,3	165	32,8	195
55-64	35,0	40	39,0	59	35,2	54
<i>significantie</i>	*		***		***	
Opleidingsniveau						
geen/lager onderwijs	41,1	70	54,2	72	46,3	82
lager secundair	23,4	137	30,3	142	50,0	144
hoger secundair	23,6	267	23,4	274	18,3	289
nuho	9,5	168	6,7	180	10,2	187
unief	7,4	68	9,4	64	2,8	72
<i>significantie</i>	***		***		***	
Levenssituatie						
inwonend bij ouders	10,9	101	12,6	87	14,4	97
alleen	16,1	62	28,4	81	16,7	78
alleenstaande ouder	36,0	25	14,3	21	48,0	25
met partner	23,5	149	26,1	203	27,4	197
met partner en kinderen	20,3	384	21,1	336	24,4	373
andere	18,2	11	9,1	11	20,0	5
<i>significantie</i>	NS		*		***	

Opmerking: leeftijdsklassen beperkt tot 18-64-jarigen aangezien er nog weinig 65-plussers werken.

* Significantie $p \leq 0,05$.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2001, 2003 en 2007.

Tabel 11 Niet-bereidheid om buiten werkuren jobgerichte opleiding te volgen, naar een aantal socio-economische achtergrondvariabelen, % dat het (volledig) eens is

Achtergrondvariabele	2001		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Beroepsstatuut						
arbeiders	28,2	241	37,9	214	38,4	276
bedienden	14,8	384	15,2	414	15,1	404
zelfstandigen	20,0	100	18,3	109	18,3	93
<i>significantie</i>	***		***		***	
Hoofdberoep						
voltijds	NB	NB	20,2	609	23,8	634
deeltijds	NB	NB	32,0	128	23,9	138
<i>significantie</i>			**		NS	

** Significantie $p \leq 0,01$.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS: niet significant.

NB: niet bevraagd in desbetreffend survey-jaar.

Bron: SCV-surveys 2001, 2003 en 2007.

4. Deelnemen of (toch) niet deelnemen aan levenslang leren?

In de eerste plaats wordt er gekeken wie de participanten zijn aan opleiding. Complementair daaraan wordt er ook een beeld verkregen van wie niet meedoet. Vervolgens wordt er even stilgestaan bij de belangrijkste beweegredenen om deel te nemen aan een bijkomende opleiding.

Daarna wordt er ook een profiel geschetst van personen die graag een bijkomende opleiding wilden volgen, maar het dan toch finaal niet gedaan hebben. Wat was hun belangrijkste motivatie om niet te participeren aan permanent leren?

Om af te sluiten wordt er ook een ruwe schets gemaakt van de Vlamingen die zich in de toekomst wensen bij te scholen. Tegelijkertijd krijgt men zicht op diegenen die dat niet verlangen. Er wordt bij deze laatste groep ook gepolst naar de belangrijkste reden waarom ze geen bijkomende vorming volgen of wensen te volgen. Er wordt hierbij ook dieper ingegaan op de subgroep die naar eigen zeggen geen behoefte heeft aan bijkomende opleiding.

4.1. Deelname aan levenslang leren

Hoe ziet de opleidingsparticipatie van de Vlaamse bevolking eruit? Wie neemt effectief deel aan levenslang leren?

Zowel in de SCV-survey van 2002, 2003 als van 2007 werd er aan de respondenten gevraagd of zij de afgelopen 12 maanden nog een bijkomende opleiding gevolgd hebben. Hieronder worden alle bijkomende opleidingen, vormingen of trainingen verstaan die al dan niet te maken hebben met het diploma of beroep en die tijdens de dag of 's avonds kunnen gevolgd worden. Er wordt geprobeerd op die manier niet alleen het levenslange, maar ook het levensbrede leren te vatten.

Tabel 12 Deelname aan bijkomende opleidingen, vormingsactiviteiten of trainingen in de afgelopen 12 maanden, naar een aantal socio-demografische achtergrondvariabelen, % ja

Achtergrondvariabele	2002		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Totaal	21,4	1.475	23,2	1.440	23,8	1.449
Geslacht						
mannen	23,8	723	25,6	715	23,5	711
vrouwen	19,0	752	20,8	725	24,1	738
<i>significantie</i>	*		*		NS	
Leeftijdsklassen						
18-24	21,7	161	22,4	192	20,3	158
25-34	33,5	260	39,3	247	38,5	257
35-44	29,5	298	32,0	281	35,6	292
45-54	25,2	258	27,1	251	27,3	253
55-64	15,6	205	11,3	195	13,0	200
65-74	3,7	188	6,8	177	7,0	185
75-85	1,0	105	2,1	97	1,9	105
<i>significantie</i>	***		***		***	
Opleidingsniveau						
geen/lager onderwijs	5,9	373	7,5	361	6,0	367
lager secundair	17,0	311	18,3	317	13,4	306
hoger secundair	24,0	471	26,1	456	28,9	464
nuho	36,7	229	43,8	217	44,9	227
unief	48,3	87	42,3	78	53,5	86
<i>significantie</i>	***		***		***	
Levenssituatie						
inwonend bij ouders	24,4	193	25,9	205	25,6	203
alleen	16,1	155	20,0	200	20,6	180
alleenstaande ouder	23,5	51	11,6	43	25,0	52
met partner	18,0	555	18,9	509	18,0	517
met partner en kinderen	26,1	476	30,1	442	30,6	483
andere	15,2	46	15,0	40	14,3	14
<i>significantie</i>	*		***		***	

* Significantie $p \leq 0,05$.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2002, 2003 en 2007.

In 2002 beweert ruim één op de vijf Vlaamse inwoners een bijkomende opleiding gevolgd te hebben in het voorbije jaar. In 2007 zijn er dit iets meer (23,8%); maar niet significant. Omgekeerd wil dit zeggen dat meer dan drievierde van de Vlaamse bevolking zich het afgelopen jaar niet heeft bijgeschoold.

Waar er in 2002 en 2003 nog significante verschillen tussen *mannen en vrouwen* waren op het gebied van vormingsparticipatie, zijn deze weggeëbd in 2007. Dit is waarschijnlijk te wijten aan het feit dat de arbeidsdeelname van de vrouwen steeds verder toeneemt. Vrouwen die zich aanbieden op de arbeidsmarkt volgen even vaak een opleiding als mannen die beroepsactief zijn (Herremans, 2001).

Opleidingsparticipatie is *leeftijdsggebonden*. Het valt op dat de 25-34-jarigen het meest gaan bijleren. Dat is wellicht te verklaren door de vaststelling dat in deze leeftijdsgroep heel wat

mensen zitten die hun intrede doen op de arbeidsmarkt en aan het begin van hun loopbaan staan. Onderzoek toont aan dat er dan juist het meest van job veranderd wordt. Nieuwe werksituaties kunnen de behoefte aan (bijkomende) opleiding en vorming creëren (Herremans, 2001). Bij de oudere leeftijdscategorieën neemt de opleidingsparticipatie af met de jaren. Bij de 55-plussers nemen de cijfers een serieuze duik, wat niet verwonderlijk is gezien ze relatief minder aanwezig zijn op de arbeidsmarkt.

Ook naar *opleidingsniveau* blijken er opvallende discrepanties te zijn binnen de Vlaamse bevolking. Naarmate het opleidingsniveau stijgt, neemt de deelname aan nascholing toe. De kloof tussen de lageropgeleiden en de hogeropgeleiden is ook bijzonder groot. In 2007 volgen amper zes op honderd personen zonder of met een diploma lager onderwijs een bijkomende vorming; bij universitair zijn er dat meer dan de helft. Mensen met een langere schoolloopbaan hebben nadien beduidend meer kans om bijgeschoold te worden. Dit Mattheuseffect illustreert zeker het belang van het initiële onderwijs om een goede leerattitude te ontwikkelen als eerste stap in een proces van levenslang leren (Herremans, 2001).

De *levenssituatie* leidt eveneens tot ongelijke participatie aan bijkomende opleidingen. Bij diegenen die een partner en kinderen hebben, piekt de deelname aan permanente vorming. Ook personen die nog bij hun ouders inwonen zijn gretige afnemers van bijkomende scholing.

Tabel 13 Deelname aan bijkomende opleidingen, vormingsactiviteiten of trainingen in de afgelopen 12 maanden, naar een aantal socio-economische achtergrondvariabelen, % ja

Achtergrondvariabele	2002		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Werksituatie						
betaald werk	30,9	802	35,1	747	34,3	778
geen betaald werk	10,1	674	10,0	691	11,5	667
<i>significantie</i>	***		***		***	
Beroepsstatuut						
arbeiders	21,1	279	21,7	217	18,1	276
bedienden	40,6	384	44,6	415	45,9	405
zelfstandigen	22,2	117	26,1	115	32,0	97
<i>significantie</i>	***		***		***	
Hoofdberoep						
voltijds	32,4	636	37,8	616	35,7	639
deeltijds	25,3	166	22,3	130	28,8	139
<i>significantie</i>	NS		***		NS	

Opmerking: bij de variabelen beroepsstatuut en hoofdberoep is N beperkt tot werkenden.

*** Significantie $p < 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2002, 2003 en 2007.

De *werksituatie* zorgt voor duidelijke verschillen in deelname aan voortgezette opleidingen. Mensen met een job participeren relatief vaker aan opleidingen dan personen die geen betaald werk hebben. Hieruit blijkt dat arbeidsmarktparticipatie en opleidingsparticipatie veelal samengaan (Herremans, 2001). Dit komt overeen met de idee dat inzetbaarheid kan verbeterd worden door middel van levenslang leren.

In de groep van de werkenden kan er naargelang het *beroepsstatuut* eveneens een ongelijke opleidingsparticipatie vastgesteld worden. Zo nemen bedienden uitgesproken meer deel aan bijkomende vorming dan arbeiders en zelfstandigen. Voltijds werkenden gaan ook vaker naar een bijkomende cursus dan *deeltijders*, maar alleen in 2003 is het onderscheid significant te noemen.

Ook de *houding* die de mensen aannemen tegenover *levenslang leren* kan leiden tot een verschillende opleidingsdeelname. Dit valt vooral op in 2007. Vlamingen die vinden dat we zonder permanente vorming gedoemd zijn om niet meer mee te kunnen in de samenleving, zijn geneigd om meer te participeren aan bijkomende vorming. Ook de mensen die denken dat de overheid er moet voor zorgen dat iedereen basisvaardigheden kan opdoen, nemen meer deel aan bijkomende vormingsactiviteiten. Opvallend is dat personen die van mening zijn dat iedereen zijn loopbaan moet kunnen onderbreken om bijkomend te gaan leren, net zelf minder gaan bijstuderen. Ook de werkenden die zich niet bereid verklaren om buiten de werkuren jobgerichte opleiding te volgen, gaan inderdaad minder naar bijkomende lessen.

Tabel 14 Deelname aan bijkomende opleidingen, vormingsactiviteiten of trainingen in de afgelopen 12 maanden, naar een aantal houdingsvariabelen, % ja

Houdingsvariabele	2003		2007	
	%	N	%	N
Zonder permanente opleiding niet meer mee eens	24,9	1.041	27,2	1.052
niet eens	19,1	388	14,7	387
<i>significantie</i>	*		***	
Overheid moet er voor zorgen dat iedereen basisvaardigheden kan verwerven				
eens	23,2	1.248	25,0	1.259
niet eens	23,0	178	16,0	181
<i>significantie</i>	NS		**	
Iedereen moet loopbaan kunnen onderbreken voor deelname levenslang leren				
eens	24,1	1.129	22,2	1.116
niet eens	23,3	258	30,1	319
<i>significantie</i>	NS		**	
Niet bereid om buiten werkuren jobgerichte opleiding te volgen				
eens	22,6	164	21,7	184
niet eens	39,2	574	38,4	589
<i>significantie</i>	***		***	

Opmerking: bij de variabele over de bereidheid jobgerichte opleiding te volgen is N beperkt tot werkenden.

* Significantie $p \leq 0,05$.

** Significantie $p \leq 0,01$.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2003 en 2007.

Voorgaande *bivariate* analyses tonen aan dat er significante verschillen kunnen optreden naargelang achtergrondkenmerken zoals leeftijd, opleidingsniveau, levenssituatie ... Deze achtergrondvariabelen kunnen echter samenhangen. Om de netto-effecten van deze variabelen te berekenen kan er gebruik gemaakt worden van een (*binair*) *logistische regressie*. Op die manier kan er nagegaan worden of de verschillen daadwerkelijk aan een welbepaald achtergrondkenmerk kunnen toegeschreven worden.

Eerst wordt *elk jaar afzonderlijk* bekeken. In de aparte logistische regressie voor 2002, 2003 en 2007 valt het effect dat geslacht heeft op opleidingsdeelname volledig weg. Er is niet langer een significant onderscheid te maken tussen Vlaamse mannen en vrouwen op vlak van opleidingsparticipatie. De eerder vastgestelde verschillen in 2002 en 2003 waren te wijten aan effecten van de andere achtergrondkenmerken en zijn dus geen gevolg van een genderverschil. Ook het effect van de levenssituatie verdwijnt in een multivariate analyse. De

significante verschillen uit de bivariate analyse zijn een gevolg van de samenhang met andere bivariate onafhankelijken zoals leeftijd, opleidingsniveau en werksituatie.

Uit de multivariate analyses blijkt voorts dat de variabelen leeftijd en opleidingsniveau in elk van de besproken jaren een netto-effect hebben. De eerder vastgestelde significante verschillen in de bivariate analyses worden dus bekrachtigd.

De werksituatie ten slotte heeft significante effecten in 2002, 2003 en 2007. Mensen met betaald werk nemen vaker deel aan bijkomende vorming dan personen zonder betaald werk. Ook de (bivariate) vastgestelde verschillen tussen de werkenden naargelang beroepsstatuut worden multivariaat bevestigd voor alle jaren, evenals het significante onderscheid tussen deeltijds en voltijds werkenden in 2003.

Mensen die menen dat ze zonder permanente vorming niet meer mee kunnen in de snel veranderende samenleving, nemen inderdaad vaker deel aan bijkomende vorming dan personen die hier niet zo achter staan. Dit blijkt eveneens uit de multivariate analyse voor 2003 en 2007. Dat mensen die pleitbezorger zijn van loopbaanonderbreking met behoud van loon en rechten minder deelnemen aan permanente vorming in 2007 dan zij die hier geen voorstander van zijn, komt ook multivariaat tot uiting. Opvallend is dat het verschil in opleidingsdeelname tussen mensen die bereid zijn buiten hun werkuren jobgericht te gaan bijleren en zij die daartoe niet bereid zijn, multivariaat verdwijnt. Dit is zowel het geval in 2003 als in 2007. Ook het in 2007 bivariate vastgestelde verschil in vormingsdeelname tussen de voor- en tegenstanders van de stelling dat de overheid moet zorgen dat iedereen basisvaardigheden kan verwerven, houdt multivariaat niet stand.

Aangezien geslacht en levenssituatie geen significant effect hebben op het al dan niet volgen van een bijkomende opleiding, worden beide variabelen niet mee opgenomen in een multivariaat model om te onderzoeken of de vastgestelde verschillen in de afzonderlijke jaren ook constant blijven *over de jaren*. De houdingsvariabelen worden eveneens achterwege gelaten omdat deze maar voor twee survey-jaren beschikbaar zijn en hun opname in het model de analyse dan ook zou beperken tot de waarnemingen uit deze jaren. Aan de hand van een logistische regressie wordt gekeken naar de netto-effecten van (survey)jaar, opleidingsniveau, leeftijd, werksituatie, beroepsstatuut en hoofdberoep.

Er blijken geen significante verschillen te zijn in bijkomende opleidingsdeelname over de jaren heen wanneer er gecontroleerd wordt voor leeftijd, opleidingsniveau, werksituatie, beroepsstatuut en hoofdberoep. Dit bevestigt wat al in de bivariate analyse werd vastgesteld. Door interactie-effecten mee op te nemen in het model kan er nagegaan worden of het effect van leeftijd, opleidingsniveau, werksituatie, beroepsstatuut en hoofdberoep op opleidingsdeelname over de jaren groter of kleiner wordt. De interactie-effecten blijken niet significant te zijn. Dit betekent dat de effecten van leeftijd, opleidingsniveau, werksituatie, beroepsstatuut en hoofdberoep stabiel zijn over de periode 2002-2007. De mate dat het opleidingsniveau, de leeftijd, de werksituatie, het beroepsstatuut of het voltijds/deeltijds karakter van het hoofdberoep het volgen van een bijkomende opleiding bepaalt, is niet gewijzigd over de jaren.

4.2. Waarom participeren aan levenslang leren?

Wat zet de Vlaming ertoe aan om deel te nemen aan levenslang en levensbreed leren? In de SCV-surveys van 2002, 2003 en 2007 werd aan de lerende respondent gevraagd om de belangrijkste reden voor het participeren aan een bijkomende opleiding, training of vorming te selecteren. Er was maar één antwoord mogelijk uit een aantal keuzemogelijkheden. Deze waaier aan antwoordcategorieën bevat in feite twee soorten beweegredenen: werkgerelateerde en niet-werkgerelateerde.

Tabel 15 Belangrijkste reden om bijkomende opleidingen, vormingsactiviteiten of trainingen te volgen, in %

Reden	2002		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Huidige job beter uitvoeren	22,9	72	27,4	91	27,4	94
Vraag werk/bedrijf	22,4	70	16,5	55	19,2	66
Betere kansen arbeidsmarkt	12,2	38	12,1	41	11,1	38
Doorstromen in job	4,1	13	4,4	15	3,0	10
Algemene kennis verhogen	22,0	69	23,2	77	18,7	64
Interesse of hobby	12,4	38	12,7	42	17,5	60
Andere	4,0	13	3,6	12	3,1	11
Totaal	100,0	313	100,0	334	100,0	344

Opmerking: één enkel antwoord mogelijk.
Bron: SCV-surveys 2002, 2003 en 2007.

Ongeveer zes op de tien Vlamingen die een bijkomende opleiding gevolgd hebben, geven een *werkgerelateerde* reden als belangrijkste op om aanvullend te studeren. Met stip op één verklaart men dat bijkomende vorming gevolgd wordt om de huidige job beter uit te voeren. Op vraag van het werk/bedrijf wordt nadien het meest ingeroepen als belangrijkste drijfveer om te gaan bijleren.

Daarnaast zijn er ook *niet-arbeidsgerelateerde* redenen om te participeren aan permanente vorming. Bijna één op vijf van de lerende respondenten vermeldt dat men deelnam aan een bijkomende opleiding om de algemene kennis op te vijzelen.

De lijst met de zeven belangrijkste redenen om deel te nemen aan bijkomende opleidingen kan ingedeeld en samengebracht worden in twee groepen afhankelijk of het om een al dan niet werkgerelateerd motief gaat. Op die manier kan er een *dichotome variabele* aangemaakt worden die uit twee categorieën bestaat, namelijk werkgerelateerd en niet-werkgerelateerd.

In 2002 gaf 60% van de Vlamingen, die een bijkomende training volgde, aan dit te doen omwille van het werk. Zowel in 2003 als in 2007 wijzigde dit percentage nauwelijks.

Mannen volgden vaker dan *vrouwen* een werkgerelateerde opleiding in 2002 en 2007. In 2003 is er geen significant verschil tussen beide geslachten.

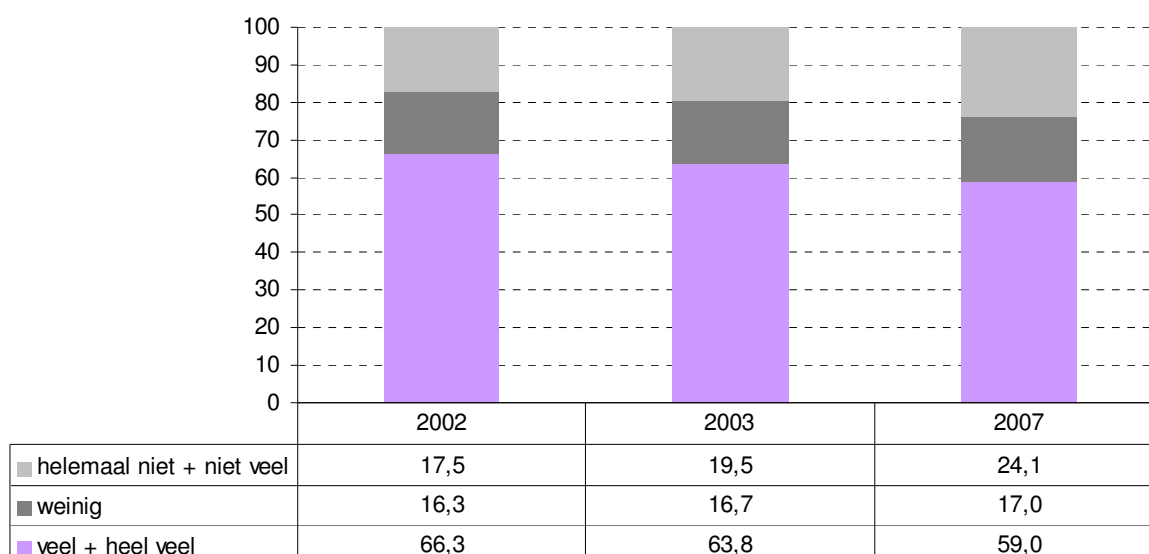
Enkel in 2007 blijken *hogeropgeleiden* significant meer werkgerelateerde vormingsactiviteiten te volgen dan *lageropgeleiden*.

Er blijkt geen effect uit te gaan van *leeftijd* en *levenssituatie* op het volgen van een al dan niet werkgerelateerde bijscholing.

Mensen met een job nemen vaker deel aan een werkgerelateerde vorming dan personen zonder *betaald werk*. Dit gaat op voor alle werkenden, ongeacht hun *beroepsstatuut* of het feit dat ze *deeltijds* of *voltijds* actief zijn. Alleen in 2003 blijken de zelfstandigen meer naar cursussen geweest te zijn die niet met het werk te maken hebben.

Tevens werd er bij de werkende Vlaming gepeild naar het *gebruik* in de huidige *werkomgeving* van de *kennis en vaardigheden* die hij/zij in de (bijkomende) opleiding opgedaan heeft. Circa zes op tien beweert dat het bijgeleerde veel tot heel veel gebruikt wordt. Slechts een minderheid geeft te kennen er niet veel tot helemaal niets mee te doen. Deze groep groeit wel aan tussen 2002 en 2007.

Grafiek 16 Gebruik kennis en vaardigheden van deze opleiding, vorming of training in huidige werkomgeving, in %

Opmerking: N in 2002 = 246, N in 2003 = 293 en N in 2007 = 324.
Bron: SCV-surveys 2002, 2003 en 2007.

4.3. Wel willen, maar toch niet gedaan: wie zijn ze?

Er werd in de SCV-surveys van 2002, 2003 en 2007 bij de bevolking eveneens gepeild of er de laatste 12 maanden een opleiding, vorming of training was die men graag zou gevolgd hebben, maar in feite niet gevolgd heeft.

Tabel 17 Was er in de afgelopen 12 maanden een opleiding, vorming of training die u graag zou gevolgd hebben, naar een aantal socio-demografische achtergrondvariabelen, % ja

Achtergrondvariabele	2002		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Totaal	21,5	1.469	22,1	1.429	18,5	1.448
Geslacht						
mannen	21,6	721	22,4	710	18,2	710
vrouwen	21,4	748	21,8	720	18,9	737
<i>significantie</i>	NS		NS		NS	
Leeftijdsklassen						
18-24	25,0	160	26,6	188	21,5	158
25-34	36,2	260	39,8	244	28,6	255
35-44	28,5	298	26,1	280	25,0	293
45-54	18,8	256	21,2	250	16,6	253
55-64	14,8	203	14,9	195	11,5	200
65-74	8,0	188	6,8	176	6,5	184
75-85	3,8	104	1,0	96	7,6	105
<i>significantie</i>	***		***		***	
Opleidingsniveau						
geen/lager onderwijs	7,6	369	9,4	361	7,9	367
lager secundair	16,4	311	20,3	316	15,4	306
hoger secundair	24,7	470	24,4	451	20,7	463
nuho	35,8	229	34,4	215	31,0	226
unief	45,9	85	38,2	76	30,2	86
<i>significantie</i>	***		***		***	
Levenssituatie						
inwonend bij ouders	25,4	193	25,6	203	20,8	202
alleen	15,6	154	20,1	199	19,0	179
alleenstaande ouder	26,5	49	29,5	44	32,1	53
met partner	16,2	551	16,9	504	13,7	517
met partner en kinderen	26,9	476	26,8	440	21,5	783
andere	27,3	44	20,5	39	7,1	14
<i>significantie</i>	***		**		**	

** Significantie $p < 0,01$.

*** Significantie $p < 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2002, 2003 en 2007.

In 2002 antwoordde ruim één op vijf inwoners positief op de vraagstelling of er in het afgelopen jaar een bijscholing was die ze graag zouden gevolgd hebben. In 2007 zijn er dit met 18,5% beduidend minder.

Mannen en vrouwen zitten op eenzelfde golflengte.

De intentie om een bepaalde opleiding te volgen is *leeftijdsgebonden*. Het is vooral de groep van de 25-34-jarigen die zich wenste bij te scholen, maar dat om één of andere reden niet gedaan heeft. Naarmate men ouder wordt, neemt het voornemen om effectief aan permanente vorming deel te nemen af.

Ook het *opleidingsniveau* speelt een rol. De bedoeling om zich te gaan bijscholen stijgt met het genoten niveau van opleiding.

De *levenssituatie* zorgt mee voor significante verschillen in het voornemen om te gaan bijleren. Alleenstaande ouders en mensen met een partner en kinderen waren relatief meer van plan om hun kennis en vaardigheden te gaan bijspijkeren.

Tabel 18 Was er in de afgelopen 12 maanden een opleiding, vorming of training die u graag zou gevolgd hebben, naar een aantal socio-economische achtergrondvariabelen, % ja

Achtergrondvariabele	2002		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Werksituatie						
betaald werk	28,6	797	29,1	741	24,1	777
geen betaald werk	13,1	671	14,4	687	12,1	667
<i>significantie</i>	***		***		***	
Beroepsstatuut						
arbeiders	19,4	279	24,7	215	20,4	275
bedienden	35,0	380	31,1	411	27,5	404
zelfstandigen	32,8	116	30,7	114	20,8	96
<i>significantie</i>	***		NS		NS	
Hoofdberoep						
voltijds	29,5	631	29,5	610	24,1	638
deeltijds	25,3	166	27,7	130	23,9	138
<i>significantie</i>	NS		NS		NS	

Opmerking: bij de variabelen beroepsstatuut en hoofdberoep is N beperkt tot werkenden.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2002, 2003 en 2007.

De *werksituatie* is eveneens bepalend of men van plan was om deel te nemen aan een bijkomende vormingsactiviteit of niet. Personen met betaald werk hebben tweemaal zoveel de bedoeling om te participeren dan mensen zonder betaalde arbeid. Bij de werkenden zelf is er weinig verschil naargelang *beroepsstatuut* of het feit dat men een *voltijdse of deeltijdse* betrekking heeft. Bedienden hebben doorheen de jaren relatief meer de intentie om gaan bij te leren; maar alleen in 2002 is dit significant verschillend van de andere beroepsgroepen.

De verschillen in *houding* ten opzichte van *levenslang leren* leiden niet echt tot andere voornemens om gaan bij te leren. Alleen de houding in verband met de bereidheid tot jobgericht bijstuderen na de werkuren, zorgt voor verdeeldheid tussen zij die voor zijn en zij die tegen zijn. Werkenden, die zich niet bereid verklaren om na de werkuren bijkomende vorming te volgen, zijn dat ook minder van plan te doen.

Tabel 19 Was er in de afgelopen 12 maanden een opleiding, vorming of training die u graag zou gevolgd hebben, naar een aantal houdingsvariabelen, % ja

Houdingsvariabele	2003		2007	
	%	N	%	N
Zonder permanente opleiding niet meer mee eens	21,9	1.032	19,2	1.052
niet eens	23,0	387	16,8	386
<i>significantie</i>	NS		NS	
Overheid moet er voor zorgen dat iedereen basisvaardigheden kan verwerven				
eens	22,5	1.238	18,9	1.257
niet eens	19,7	178	16,0	181
<i>significantie</i>	NS		NS	
Iedereen moet loopbaan kunnen onderbreken voor deelname levenslang leren				
eens	23,4	1.122	18,4	1.115
niet eens	20,0	255	19,7	319
<i>significantie</i>	NS		NS	
Niet bereid om buiten werkuren jobgerichte opleiding te volgen				
eens	11,6	164	9,2	185
niet eens	34,6	569	28,6	588
<i>significantie</i>	***		***	

Opmerking: bij de variabele over de bereidheid jobgerichte opleiding te volgen is N beperkt tot werkenden.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2003 en 2007.

Geslacht, levenssituatie, werksituatie en beroepsstatuut blijken geen netto-effect te hebben in een *multivariaat model* (binaire logistische regressie). Deze vaststelling geldt zowel voor 2002, 2003 als 2007. Er is niet langer een significant verschil waar te nemen tussen Vlamingen met en zonder betaald werk of tussen hen die nog thuis wonen en bijvoorbeeld personen met een partner.

Er zijn maar twee variabelen die in elk van de bestudeerde jaren een netto-effect hebben, en dat zijn opleidingsniveau en leeftijd. De bivariate conclusies blijven hier dus behouden. De hogeropgeleiden hadden meer dan de lageropgeleiden de bedoeling om zich te gaan bijscholen en oudere leeftijdsgroepen hadden er net minder zin in dan de jongere generaties.

Ook het verschil in voornemen om te gaan bijstuderen tussen diegenen die bereid zijn om na de werkuren te gaan bijleren en zij die dat niet zijn, blijft multivariaat behouden in 2003 en 2007.

In *vergelijking* met 2002 en 2003 zijn er in 2007 significant minder Vlamingen die in de afgelopen 12 maanden graag een opleiding zouden willen gevolgd hebben. Deze bivariate bevinding houdt ook multivariaat stand wanneer gecontroleerd wordt voor leeftijd en opleiding.

Vervolgens kan er aan de hand van interactie-effecten ook gekeken worden of de effecten van leeftijd en opleiding toenemen of dalen over de jaren. Zowel het effect van leeftijd als dat van opleiding blijkt stabiel over de jaren. Dit betekent dat de mate waarin leeftijd de intentie voor het volgen van een bijkomende opleiding beïnvloedt, ongewijzigd is over de jaren. Ook de mate dat het opleidingsniveau het voornemen om een bijkomende opleiding te volgen bepaalt, is niet veranderd over de beschouwde periode.

4.4. Waarom niet geparticipeerd aan levenslang leren?

De relatief lage opleidingsparticipatie van de Vlamingen staat in scherp contrast met hun overtuiging dat permanente vorming noodzakelijk is om mee te kunnen in de snel veranderende samenleving. Wat hield hen tegen om deel te nemen aan levenslang leren?

Er werd aan de mensen die wel een bijkomende opleiding wilde volgen, maar het uiteindelijk niet gedaan hebben, gevraagd naar de belangrijkste reden om niet te participeren. Ruwweg één op vier gaf te kennen dat het niet te combineren viel met hun werk. Ruimschoots één op tien oordeelde dat de combinatie met het gezinsleven niet haalbaar was. Ook het slechte tijdstip waarop de opleiding of vorming doorging wordt meermaals aangehaald als belangrijkste beweegreden om zich niet te gaan bijscholen.

Tabel 20 *Belangrijkste reden om bijkomende opleidingen, vormingsactiviteiten of trainingen niet te volgen, in %*

Reden	2002		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Niet te combineren met werk	27,2	86	27,2	86	23,8	64
Niet te combineren met gezin	14,2	45	12,6	40	12,8	34
Opleiding of vorming slecht tijdstip	8,6	27	9,2	29	13,6	36
Te duur	6,0	19	3,9	12	6,7	18
Gebrek ondersteuning werkgever	5,6	18	4,8	15	5,5	15
Niet te combineren met vrijetijdsbesteding	4,9	15	7,1	23	3,6	10
Gezondheidsredenen	4,7	15	4,1	13	5,6	15
Geen aanbod	4,4	14	4,3	14	8,0	22
Geen mogelijkheden in directe omgeving	2,9	9	5,0	16	2,5	7
Weet niet wat bij me past	1,4	4	0,3	1	1,7	5
Te moeilijk / zwaar	0,7	2	0,9	3	3,3	9
Geen info mogelijkheden	0,3	1	3,4	11	2,4	6
Andere	19,3	61	17,1	54	10,5	28
Totaal	100,0	315	100,0	315	100,0	268

Opmerking: één enkel antwoord mogelijk.
Bron: SCV-surveys 2002, 2003 en 2007.

4.5. Opleidingsparticipatie in de toekomst?

In de SCV-surveys van 2002, 2003 en 2007 werd bij de Vlaamse inwoners eveneens gepolst naar hun toekomstplannen op het vlak van bijscholing. Bijna de helft antwoordde bevestigend op de vraag of ze in de toekomst (nog) een bijkomende opleiding, vorming of training wenste te volgen. Over de onderscheiden jaren valt er een lichte stijging te noteren, maar deze blijkt niet significant te zijn. Omgekeerd wil dit ook zeggen dat iets meer dan de helft van de Vlaamse bevolking zich in de toekomst niet wenst bij te scholen.

Tabel 21 Wenst u in de toekomst (nog) een opleiding, vorming of training te volgen, naar een aantal socio-demografische achtergrondvariabelen, % ja

Achtergrondvariabele	2002		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Totaal	44,9	1.467	47,0	1.394	49,2	1.421
Geslacht						
mannen	46,7	719	50,6	688	49,5	697
vrouwen	43,2	748	43,6	707	48,8	724
<i>significantie</i>	NS		**		NS	
Leeftijdsklassen						
18-24	68,1	160	77,0	178	86,0	150
25-34	74,0	258	77,4	239	77,8	252
35-44	58,1	298	60,4	273	65,7	286
45-54	44,1	256	46,7	244	43,7	245
55-64	26,1	203	20,7	188	25,3	198
65-74	9,6	188	7,4	175	12,5	184
75-85	2,9	105	2,1	97	3,8	104
<i>significantie</i>	***		***		***	
Opleidingsniveau						
geen/lager onderwijs	11,4	368	12,1	354	15,7	364
lager secundair	37,6	311	44,5	308	40,8	299
hoger secundair	55,3	470	58,5	431	61,2	451
nuho	72,4	228	73,4	214	76,9	221
unief	86,0	86	80,8	78	84,9	86
<i>significantie</i>	***		***		***	
Levenssituatie						
inwonend bij ouders	66,1	192	73,6	193	81,9	193
alleen	32,5	154	36,9	195	40,2	179
alleenstaande ouder	44,0	50	44,2	43	47,2	53
met partner	33,8	551	32,1	496	30,7	511
met partner en kinderen	53,9	475	58,0	429	60,0	472
andere	40,9	44	39,5	38	21,4	14
<i>significantie</i>	***		***		***	

** Significantie $p < 0,01$.

*** Significantie $p < 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2002, 2003 en 2007.

Behalve in 2003, toen er een groter aandeel *mannen* dan *vrouwen* voornemens had om bij te studeren, hebben beide geslachten min of meer dezelfde aspiraties op vlak van toekomstige opleidingsparticipatie.

Het verlangen om een bijkomende opleiding te gaan volgen, stijgt met het *opleidingsniveau*. Bij de universitair geschoolden koesteren ruim acht op tien plannen om permanente vorming te gaan volgen; bij de lager geschoolden vermindert dit aandeel aanzienlijk.

Ook naargelang de onderscheiden *leeftijdscategorieën* zijn er ongelijkheden waar te nemen in de intentie bij de Vlamingen om in de toekomst bijkomende opleiding te gaan smaken. De leeftijdsgroep van 25-34 jaar laat de hoogste percentages optekenen: ongeveer drie op vier overweegt een toekomstige vorming te volgen. Bij de volgende leeftijdscategorieën daalt de wens zich bij te scholen met het toenemen van de jaren.

De *levenssituatie* zorgt eveneens voor diverse verwachte deelnamecijfers. Mensen die nog inwonen bij hun ouders en personen met partner en kinderen wensen relatief het meest om in de toekomst nog een training te gaan volgen.

Tabel 22 *Wenst u in de toekomst (nog) een opleiding, vorming of training te volgen, naar een aantal socio-economische achtergrondvariabelen, % ja*

Achtergrondvariabele	2002		2003		2007	
	%	N	%	N	%	N
Werk situatie						
betaald werk	62,8	796	64,7	729	65,4	763
geen betaald werk	23,7	671	27,3	663	29,9	655
<i>significantie</i>	***		***		***	
Beroepsstatuut						
arbeiders	51,6	279	50,9	212	49,8	273
bedienden	73,6	379	74,9	406	78,1	397
zelfstandigen	56,4	117	53,6	110	57,6	92
<i>significantie</i>	***		***		***	
Hoofdberoep						
voltijds	62,8	629	66,3	603	65,0	628
deeltijds	63,0	165	57,1	126	67,9	134
<i>significantie</i>	NS		*		NS	

Opmerking: bij de variabelen beroepsstatuut en hoofdberoep is N beperkt tot werkenden.

* Significantie $p < 0,05$.

*** Significantie $p < 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2002, 2003 en 2007.

De vooruitzichten om aan permanente vorming te gaan deelnemen, zijn significant verschillend tussen personen met of zonder *betaald werk*. Bijna twee op drie mensen met een job beweren dat ze van plan zijn om een bijkomende scholing te gaan volgen. Bij diegenen zonder betaalde baan zijn er dat een pak minder. Bij de werkenden speelt het *beroepsstatuut* ook een rol. Bedienden zijn beduidend meer van plan om in de toekomst gaan bij te leren dan arbeiders en zelfstandigen. *Voltijds* en *deeltijds* werkenden daarentegen zitten quasi op dezelfde lijn, behalve in 2003.

Het is vooral in 2007 dat de verschillende *houdingen* tegenover *levenslang leren* leiden tot andere toekomstplannen in verband met bijkomende vormingsactiviteiten. Mensen die overtuigd zijn dat men zonder permanente opleiding niet langer mee zal kunnen in de maatschappij, geven aan in de toekomst meer te willen participeren aan bijkomende trainingen. Ook voorstanders van de stelling dat de overheid moet zorgen dat iedereen basisvaardigheden kan opdoen, zijn dit meer van plan. Werkende personen, die zich niet bereid verklaren om buiten de werkuren jobgericht gaan bij te scholen, geven significant minder te kennen in de toekomst te willen deelnemen aan opleiding.

Tabel 23 Wenst u in de toekomst (nog) een opleiding, vorming of training te volgen, naar een aantal houdingsgrondvariabelen, % ja

Houdingsvariabele	2003		2007	
	%	N	%	N
Zonder permanente opleiding niet meer mee eens	47,9	1.005	52,6	1.035
niet eens	45,4	379	40,6	377
<i>significantie</i>	NS		***	
Overheid moet er voor zorgen dat iedereen basisvaardigheden kan verwerven				
eens	47,2	1.208	50,4	1.236
niet eens	46,8	173	42,3	175
<i>significantie</i>	NS		*	
Iedereen moet loopbaan kunnen onderbreken voor deelname levenslang leren				
eens	48,2	1.091	49,7	1.099
niet eens	48,4	252	49,2	309
<i>significantie</i>	NS		NS	
Niet bereid om buiten werkuren jobgerichte opleiding te volgen				
eens	33,5	161	38,3	183
niet eens	74,3	561	74,1	576
<i>significantie</i>	***		***	

Opmerking: bij de variabele over de bereidheid jobgerichte opleiding te volgen is N beperkt tot werkenden.

* Significantie $p \leq 0,05$.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2003 en 2007.

Ook hier kan door middel van een *multivariate analyse* nagegaan worden in welke mate de gevonden (bivariate) bevindingen overeind blijven. Met een binaire logistische regressie kunnen de netto-effecten van de achtergrondvariabelen berekend worden.

De bivariaat gevonden verschillen tussen de Vlamingen naargelang geslacht en levenssituatie blijken geheel te verdwijnen in een multivariaat model voor *elk jaar apart*. Er zijn niet langer beduidende verschillen waar te nemen tussen de Vlamingen in hun wens om bijkomende opleiding in de toekomst te gaan volgen naargelang gender of huishoudtype. De significante effecten in de bivariate analyses zijn het gevolg van de samenhang met andere onafhankelijke variabelen.

Ook het onderscheid tussen werkende Vlamingen die voltijds of deeltijds actief zijn valt volledig weg.

Werkende Vlamingen die niet bereid zijn buiten hun werkuren te gaan bijleren, blijken multivariaat nog steeds significant minder van plan te zijn om naar bijkomende vormingsactiviteiten te gaan.

In de logistische regressie treden de verschillen in toekomstige opleidingsdeelname ten gevolge van de overtuiging die men heeft over de rol van permanente vorming in het bijblijven in de maatschappij, nog duidelijker naar voren. Multivariaat werden er netto-effecten vastgesteld voor zowel 2003 als 2007.

Leeftijd, opleidingsniveau en werksituatie blijken in elk onderzocht jaar een significant effect te hebben. Het beroepsstatuut levert eveneens significante effecten op in 2003 en 2007.

Het zijn dan ook deze laatste vier achtergrondkenmerken die samen met het survey-jaar opgenomen worden in een multivariaat model om de verschuivingen *over de jaren heen* in beeld te brengen. Houdingsvariabelen worden niet geselecteerd aangezien er maar twee vergelijkbare survey-jaren beschikbaar zijn.

Belangrijke vaststelling is dat er nu wel een significant verschil opduikt tussen de verscheidene jaren wanneer er gecontroleerd wordt voor opleiding, leeftijd, werksituatie en beroepsstatuut. Bivariaat viel er ook een toename in de wens om in de toekomst een bijkomende opleiding te volgen waar te nemen, maar deze verhoging was niet significant. Het netto-effect is wel significant. Onder controle van leeftijd, opleidingsniveau, werksituatie en beroepsstatuut, is er een uitgesproken toename van de intentie om een bijkomende opleiding te volgen.

Via interactie-effecten kan er achterhaald worden of het effect van leeftijd, opleidingsniveau, werksituatie en beroepsstatuut over de jaren wijzigt. Dit blijkt niet het geval te zijn. De mate waarin de respectieve variabelen leeftijd, opleidingsniveau, werksituatie en beroepsstatuut de wens om een bijkomende opleiding te volgen bepalen, is voor alle jaren hetzelfde.

4.6. Waarom geen bijkomende opleiding volgen, nu of in de toekomst?

In de SCV-surveys van 2002, 2003 en 2007 werd ook nagegaan wat de belangrijkste reden is om geen bijkomende opleiding te volgen of geen bijkomende opleiding meer te willen volgen in de toekomst. De respondenten konden één antwoord kiezen. Het aantal antwoordcategorieën is voor de verschillende jaren niet hetzelfde. Bijgevolg wordt de analyse beperkt tot de jaren 2003 en 2007 die wel vergelijkbaar zijn.

Tabel 24 *Belangrijkste reden om geen bijkomende opleiding te volgen of geen bijkomende opleiding meer wensen te volgen, in %*

Reden	2003		2007	
	%	N	%	N
Geen behoefte	55,2	431	61,0	455
Niet te combineren met gezin	8,6	67	7,8	58
Niet te combineren met werk	8,0	62	8,2	61
Gezondheidsredenen	7,5	58	7,7	58
Andere	7,5	58	3,3	25
Niet te combineren met vrijetijdsbesteding	2,8	22	2,0	15
Te moeilijk / zwaar	2,8	22	3,3	25
Weet niet wat bij me past	1,9	15	1,5	11
Geen mogelijkheden in directe omgeving	1,6	12	1,0	8
Te duur	1,3	10	0,9	7
Geen aanbod	1,1	8	1,0	7
Opleiding of vorming slecht tijdstip	0,7	5	0,8	6
Geen info mogelijkheden	0,6	4	0,9	7
Gebrek ondersteuning werkgever	0,6	4	0,5	4
Totaal	100,0	780	100,0	746

Opmerking: één enkel antwoord mogelijk.
Bron: SCV-surveys 2003 en 2007.

Het opvallendste argument om niet te participeren aan bijkomende vorming, nu en in de toekomst, is dat er simpelweg geen behoefte aan gevoeld wordt. Klaarblijkelijk is ruim de helft van diegenen die geen bijkomende opleiding volgt of wenst te volgen, deze mening toegedaan en deze groep is nog (significant) aangegroeid in 2007. Minder dan 10% oordeelt dat het niet te combineren valt met het gezinsleven. Ook de slechte combinatie met het werk wordt door zo'n 8% als voornaamste overweging naar voor geschoven om hun niet-deelname te verantwoorden. Circa 7,5% roept gezondheidsredenen in als gewichtigste belemmering.

Tabel 25 Belangrijkste reden om geen bijkomende opleiding te volgen of geen bijkomende opleiding meer wensen te volgen is 'geen behoefte', naar een aantal socio-demografische achtergrondvariabelen, in %

Achtergrondvariabele	2003		2007	
	%	N	%	N
Totaal	29,9	1.440	31,4	1.448
Geslacht				
mannen	27,7	715	34,6	710
vrouwen	32,1	725	28,3	738
<i>significantie</i>	NS		**	
Leeftijdsklassen				
18-24	12,5	192	10,2	157
25-34	10,9	247	7,0	256
35-44	16,0	281	16,7	293
45-54	22,6	252	33,2	253
55-64	54,1	194	47,0	200
65-74	61,9	176	65,9	185
75-85	65,6	96	69,2	104
<i>significantie</i>	***		***	
Opleidingsniveau				
geen/lager onderwijs	51,2	361	54,2	367
lager secundair	36,0	317	38,6	306
hoger secundair	20,2	456	20,9	464
nuho	12,4	217	15,0	226
unief	11,4	79	9,3	86
<i>significantie</i>	***		***	
Levenssituatie				
inwonend bij ouders	13,7	205	11,3	203
alleen	35,5	200	36,9	179
alleenstaande ouder	25,0	44	28,3	53
met partner	43,4	509	48,2	517
met partner en kinderen	20,1	442	20,3	483
andere	27,5	40	30,8	13
<i>significantie</i>	***		***	

Opmerking: één enkel antwoord mogelijk.

** Significantie $p < 0,01$.

*** Significantie $p < 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2003 en 2007.

Wie zijn deze Vlamingen die geen bijkomende opleiding volgen of wensen te volgen en helemaal geen behoefte hebben aan levenslang leren? Ze maken meer dan de helft uit van de groep die geen bijkomende opleiding volgt of wenst te volgen. Dit komt neer op bijna 30% van de Vlaamse bevolking. *Tussen 2003 en 2007* is er geen significant verschil waar te nemen.

Waar er in 2003 haast geen verschil was tussen *mannen en vrouwen*, is er dat in 2007 wel. Meer dan één op de drie mannen beweert geen behoefte te hebben aan bijkomende scholing.

Naar *leeftijd* bekeken zijn het vooral de oudere generaties die ogenschijnlijk weinig animo aan de dag leggen om nog willen bijsonderen. Wellicht dat negatieve ervaringen uit de initiële onderwijsloopbaan en de cultuur van de omgeving een rol spelen (Herremans, 2002) bij de ouderen. Opvallend is dat net die oudere leeftijdsgroepen het belang van permanente vorming om verder mee te kunnen in onze kennis- en informatiemaatschappij het meest aanvoelen.

Mensen met een lager *opleidingsniveau* hebben kennelijk ook minder zin in het volgen van bijkomend onderwijs dan hogeropgeleiden.

Alleenstaanden en personen met een partner lijken ook significant minder behoefte te hebben aan levenslang leren. Geen behoefte wordt relatief weinig ingeroepen als reden om niet deel te nemen aan bijkomende opleiding door mensen die nog bij hun ouders inwonen.

Personen zonder *betaald werk* voelen blijkbaar ook minder de nood om een bijkomende opleiding te volgen dan mensen die wel een baan hebben. Deze laatsten zijn waarschijnlijk meer gemotiveerd vanuit hun (werk)omgeving. Bij de werkenden zijn het overwegend meer de *arbeiders* die geen zin hebben om gaan bij te leren. Tussen *voltijds* en *deeltijds* werkzamen is er geen uitgesproken onderscheid.

De verschillen in *houding* ten opzichte van *levenslang leren* reflecteren zich weinig in het geen behoefte voelen om in de toekomst te gaan bijscholen. Dit kan echter niet gezegd worden bij de laatste houdingsvariabele. Mensen die niet bereid zijn om buiten de werkuren jobgericht gaan bij te leren, voelen ook significant meer de behoefte om niet gaan bij te scholen.

Tabel 26 *Belangrijkste reden om geen bijkomende opleiding te volgen of geen bijkomende opleiding meer wensen te volgen is 'geen behoefte', naar een aantal socio-economische achtergrondvariabelen, in %*

Achtergrondvariabele	2003		2007	
	%	N	%	N
Werk situatie				
betaald werk	17,4	747	19,7	778
geen betaald werk	43,6	691	45,4	668
<i>significantie</i>	***		***	
Beroepsstatuut				
arbeiders	28,2	216	28,6	276
bedienden	11,3	415	11,9	404
zelfstandigen	20,0	115	25,0	96
<i>significantie</i>	***		***	
Hoofdberoep				
voltijds	16,6	616	20,5	638
deeltijds	20,8	130	15,1	139
<i>significantie</i>	NS		NS	

Opmerking 1: één enkel antwoord mogelijk.

Opmerking 2: bij de variabelen beroepsstatuut en hoofdberoep is N beperkt tot werkenden.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2003 en 2007.

Tabel 27 Belangrijkste reden om geen bijkomende opleiding te volgen of geen bijkomende opleiding meer wensen te volgen is 'geen behoefte', naar een aantal houdingsvariabelen, in %

Houdingsvariabele	2003		2007	
	%	N	%	N
Zonder permanente opleiding niet meer mee eens	30,9	1.040	29,6	1.052
niet eens	27,2	389	36,2	387
<i>significantie</i>	NS		*	
Overheid moet er voor zorgen dat iedereen basisvaardigheden kan verwerven				
eens	30,5	1.248	30,7	1.259
niet eens	25,3	178	35,9	181
<i>significantie</i>	NS		NS	
Iedereen moet loopbaan kunnen onderbreken voor deelname levenslang leren				
eens	28,8	1.129	31,6	1.117
niet eens	30,4	257	29,5	319
<i>significantie</i>	NS		NS	
Niet bereid om buiten werkuren jobgerichte opleiding te volgen				
eens	34,1	164	42,9	184
niet eens	12,4	574	12,5	590
<i>significantie</i>	***		***	

Opmerking 1: bij de variabele over de bereidheid jobgerichte opleiding te volgen is N beperkt tot werkenden.

Opmerking 2: één enkel antwoord mogelijk.

* Significantie $p \leq 0,05$.

*** Significantie $p \leq 0,001$.

NS: niet significant.

Bron: SCV-surveys 2003 en 2007.

Met behulp van een (binaire) logistische regressie kunnen de netto-effecten van de achtergrondkenmerken verder uitgewerkt worden.

De multivariate analyses voor *elk jaar afzonderlijk* bevestigen in grote mate de bivariate conclusies. Wel blijkt dat het opleidingsniveau in 2007 niet langer een netto-effect oplevert. Ook het in 2003 gevonden effect van de levenssituatie verdwijnt. Daarenboven wordt het effect van het beroepsstatuut sterk afgezwakt in een multivariate analyse. Alleen het significant verschil tussen arbeiders en bedienden in 2003 blijft behouden.

Bijna alle achtergrondvariabelen worden mee opgenomen in een multivariaat model om na te gaan of de vastgestelde verschillen in 2003 en 2007 onveranderd blijven *over de jaren*. De meeste achtergrondkenmerken hadden immers minstens eenmaal een significant effect op het geen behoefte voelen aan bijkomende opleiding. Alleen de houdingsvariabelen in verband met de rol van de overheid bij het verwerven van basisvaardigheden en het volgen van bijkomende opleiding met behoud van loon en rechten worden niet mee opgenomen. Ook het deeltijds/voltijds karakter van het hoofdberoep en het beroepsstatuut van zelfstandigen wordt achterwege gelaten wegens niet significant.

Er blijkt geen significant verschil te zijn in het hebben van geen behoefte aan bijkomende opleiding tussen 2003 en 2007 wanneer er gecontroleerd wordt voor de verschillende weerhouden socio-demografische variabelen, socio-economische variabelen en houdingsvariabelen. Dit bekrachtigt de bivariate conclusie.

Door de opname van de interactie-effecten kan er onderzocht worden of het effect van de in het model ingevoerde variabelen over de jaren groter, kleiner of stabiel blijft. Een meerderheid van de interactie-effecten is niet significant. Deze duiden erop dat de effecten

van opleidingsniveau, levenssituatie, werksituatie, arbeidstatuut en niet-bereidheid om buiten de werkuren jobgericht gaan bijsonderen, ongewijzigd zijn over de betrokken survey-jaren. De mate waarin deze variabelen bepalend zijn voor geen behoefte voelen aan bijkomende vorming, is voor 2003 en 2007 hetzelfde gebleven.

Een minderheid van de interactie-effecten is wel significant. Waar er in 2003 geen verschil was tussen mannen en vrouwen, is er dat in 2007 wel. Vrouwen gaan, in vergelijking met mannen, beduidend minder aanbrengen dat ze geen nood hebben aan bijkomende opleiding. Het duidelijke verschil dat er tussen de verscheidene leeftijdsklassen in 2003 bestaat, wordt in 2007 nog meer uitgesproken. De oudere leeftijdsgroepen, vergeleken met de jongste leeftijdscategorie, gaan nog nadrukkelijker aanstippen dat ze geen bijkomende opleiding wensen omdat ze er geen behoefte aanvoelen. Het globale leeftijdseffect gaat in 2007 nog sterker spelen dan in 2003. Anno 2003 was er geen effect van de opvatting die de mensen hebben over de rol van permanente opleiding om mee te kunnen in de maatschappij. In 2007 is er wel een sterk effect van die houding. Mensen die overtuigd zijn dat permanente opleiding nodig is om mee te kunnen in de vlug veranderende samenleving, gaan dan opvallend minder te kennen geven dat ze geen behoefte voelen aan voortgezette scholing.

5. Tot slot

Een toenemende deelname aan levenslang leren staat als doelstelling op alle beleidsfora hoog genoteerd. In het licht van een goede opvolging van dit streefdoel is het van belang om over de nodige informatie te beschikken. Daarbij dient onmiddellijk opgemerkt dat zowel de invulling van het begrip als het meten van levenslang leren op diverse manieren kan gebeuren. Elke bron gaat op zijn wijze een bijdrage leveren aan het in beeld brengen van dit veelomvattende thema. Door gebruik te maken van de SCV-survey kan zowel de houding als de opleidingsdeelname zelf in kaart gebracht worden en dit vanuit het perspectief van het individu zelf. Hierdoor wordt het mogelijk om bevindingen naar voren te schuiven die ook uit ander onderzoek blijken, alsook tot nieuwe inzichten te komen die af en toe soms zelf verassend te noemen zijn en die stof tot nadenken geven. Men krijgt niet alleen een idee van hoe de Vlaming aankijkt tegen levenslang leren, maar ook of er in overeenstemming gehandeld wordt of er plannen zijn om dit te doen. Telkens wordt hierbij naar verschillen en gelijkenissen tussen de verscheidene groepen in de Vlaamse bevolking gezocht. Dit geeft de mogelijkheid om bepaalde groepen onder de aandacht te brengen.

Op basis van data afkomstig van de SCV-surveys uit de periode 2001-2007 wordt er vooreerst getracht een globaal beeld op te hangen van de *houdingen en gedragingen* van de Vlamingen op het vlak van *levenslang leren*.

Bijna driekwart van de Vlaamse inwoners is ervan overtuigd dat men zonder permanente opleiding op termijn niet meer mee zal kunnen in de snel veranderende samenleving. Deze mening varieert weinig in de tijd.

Ongeveer negen op de tien denkt dat de overheid er moet voor zorgen dat iedereen voldoende basisvaardigheden kan verwerven. Dit standpunt blijkt vrij stabiel over de jaren heen.

Circa acht op de tien meent dat iedereen de kans moet krijgen om zijn/haar loopbaan voor een bepaalde periode met behoud van loon te onderbreken om opleiding en vorming te volgen. Deze opvatting verliest stelselmatig aanhangers tussen 2001 en 2007.

Praktisch een vijfde van de werkende Vlamingen is er niet voor te vinden om buiten de werkuren een jobgerichte opleiding te gaan volgen in 2001 en dit loopt op tot 23,8% in 2007.

Op vlak van levenslang leren schijnen *mannen en vrouwen* er haast eenzelfde overtuiging op na te houden. Er vallen vrijwel geen significante genderverschillen op te tekenen bij de verscheidene stellingen die de houding tegenover bijkomende vorming trachten te vatten.

Het belang van permanente opleiding en vorming wordt schijnbaar meer onderkend door de *oudere generaties* dan door de *jongeren*. De jongere werkenden beweren dan weer meer bereid te zijn om buiten de werkuren een jobgerichte opleiding te gaan volgen dan hun oudere collega's.

Ook tussen *hogere* en *lagere opgeleiden* komen er verschillen naar boven. Personen met een hoger opleidingsniveau schijnen meer doordrongen van het belang van permanent bijleren dan mensen met een lager diploma. De bereidheid om buiten de werkuren een jobgerichte opleiding te gaan volgen, stijgt met het opleidingsniveau.

Tussen mensen met en zonder *betaald werk* zijn de meningen al bij al weinig verdeeld. Bij de werkenden maakt het doorgaans niet uit of men *voltijds of deeltijds* actief is. Naar *beroepsstatuut* bij de werkende bevolking daarentegen vallen er minder gelijkenissen te rapporteren. Bedienden staan relatief meer achter de stelling dat permanente opleiding nodig is om bij te blijven. Arbeiders onderschrijven dan weer meer de idee dat loopbaanonderbreking voor bijkomende opleiding mogelijk moet zijn met behoud van loon en rechten. Het zijn ook zij die minder bereidheid vertonen om buiten de werkuren jobgerichte opleiding te gaan volgen.

De *levenssituatie* zorgt voor uiteenlopende opvattingen tussen de Vlamingen onderling. Personen die nog inwonen bij hun ouders zijn het minst overtuigd van het nut van bijkomende opleiding om mee te kunnen in de maatschappij. Toch zijn de werkenden onder hen net de groep die relatief gezien de meeste bereidheid aan de dag schijnen te leggen om bijkomende jobgerichte opleiding buiten de werkuren te volgen.

De opinie van de Vlamingen op het vlak van het belang van bijkomende opleiding staat in schril contrast met hun eigenlijke *opleidingsdeelname*. Waar drievierde het eens is over de rol van permanente opleiding en vorming om mee te kunnen in onze maatschappij, participeerde nog geen kwart in de afgelopen 12 maanden aan een bijkomende opleiding. De opleidingsparticipatie nam stilletjes toe tussen 2002 en 2007, maar niet significant. Bijna 45% van de Vlamingen beweert in 2002 dat ze in toekomst nog een bijkomende opleiding wensen te volgen. In 2007 zijn er dit met ruim 49% beduidend meer.

Naargelang *geslacht* en *levenssituatie* vallen er geen significante ongelijkheden te noteren in de opleidingsdeelname van de Vlamingen of hun wens om dit in de toekomst te doen. Waar er hier en daar bivariaat nog wel verschillen waren, verdwijnen deze volledig in multivariate analyses wanneer er gecontroleerd wordt voor ondermeer leeftijd, opleidingsniveau, werksituatie, beroepsstatuut en hoofdberoep voltijds/deeltijds.

Opleidingsparticipatie blijkt *leeftijdsgebonden* te zijn evenals de wens om in de toekomst deel te nemen aan bijkomende vorming. Het zijn de 25-34-jarigen die relatief het actiefst participeren aan bijkomende trainingen en die ook het meest toekomstplannen in die richting hebben. Naarmate de leeftijd verder vordert, vermindert de opleidingsdeelname en schijnbaar ook de zin om nog bij te leren in de toekomst.

Ook het *opleidingsniveau* draagt bij tot grote verscheidenheid onder de Vlamingen op vlak van (bijkomende) opleidingsparticipatie. Hogere opgeleiden nemen aanzienlijk meer deel aan bijkomende opleidingen en trainingen dan minder geschoolden. Ook koesteren de hoogopgeleiden veel meer de wens om in de toekomst nog gaan bij te studeren.

Vlamingen met betaald *werk* participeren opvallend meer aan bijkomende trainingen dan mensen zonder baan. Ook uiten zij meer de wens om in de toekomst te gaan bijleren dan personen zonder werk. Naargelang het *beroepsstatuut* van de werkenden zijn er eveneens verschillen vast te stellen. De vormingsparticipatie van bedienden ligt een stuk hoger dan bij arbeiders en zelfstandigen. Bovendien koesteren de mensen met een bediendestatuuat ook meer bijscholingsplannen. Tussen werkende inwoners met een *voltijdse of deeltijdse* betrekking valt er minder verscheidenheid op.

Personen die van mening zijn dat ze zonder permanente opleiding niet meer mee kunnen in de snel veranderende samenleving, nemen inderdaad vaker deel aan bijkomende vorming. Mensen die vinden dat iedereen de kans zou moeten krijgen om zijn/haar loopbaan te onderbreken met behoud van loon en rechten om opleiding en vorming te volgen, participeren net minder aan levenslang leren. Er valt geen beduidend verschil in opleidingsparticipatie te rapporteren tussen voor- en tegenstanders van de stelling dat de overheid er moet voor zorgen dat iedereen voldoende basisvaardigheden kan verwerven. Ook de *houding* pro of contra i.v.m. de (niet-)bereidheid om buiten de werkuren een jobgerichte opleiding te volgen, leidt niet tot significante verschillen in vormingsdeelname van de werkende Vlamingen.

De belangrijkste *reden* voor de Vlaamse inwoners om een bijkomende opleiding aan te vatten is in zes op de tien situaties werkgerelateerd. In veel gevallen wil men de huidige job beter kunnen uitvoeren. Ook niet-arbeidsgerelateerde beweegredenen worden ingeroepen. Zo geeft circa één op vijf respondenten te kennen een bijkomende opleiding te volgen om zijn/haar algemene kennis te verhogen.

Van diegenen die wel een bijkomende opleiding wilden volgen, maar het uiteindelijk niet gedaan hebben, geeft ongeveer één op vier als *overweging* aan dat het niet te combineren viel met het werk. Ruimschoots één op tien oordeelde dat de combinatie bijkomende opleiding - gezinsleven geen haalbare kaart was.

Meer dan de helft van de Vlamingen die geen bijkomende opleiding volgen of wensen te volgen in de toekomst, geven aan dat ze er *geen behoefte* aan hebben. Dit komt overeen met plusminus 30% van de totale bevolking. Tot deze groep behoren relatief gezien meer mannen, meer lageropgeleiden, meer ouderen, meer personen zonder betaald werk, meer arbeiders, meer alleenstaanden en meer mensen met een partner.

Bovenstaande resultaten tonen aan dat een groot deel van de Vlaamse bevolking zich bewust is van het belang van levenslang leren, maar dat de stap naar de praktijk (nog) niet door iedereen consequent wordt gezet. De deelnamecijfers nemen doorheen de jaren wel lichtjes toe, maar niet significant. *Blijvende beleidsaandacht* is nodig, zeker om de minder participerende groepen mee in de boot te nemen en te houden. Het belang van levenslang en levensbreed leren kan in de verf gezet worden via verschillende sensibiliseringsinitiatieven. Deze kunnen zich richten zowel algemeen naar het ruime publiek als meer specifiek naar bepaalde bevolkingsgroepen zoals lageropgeleiden, ouderen, mensen zonder betaald werk, ... Van belang hierbij is een positieve boodschap dat het nooit voor niemand te laat is om bij te leren.

Voor de Vlaamse overheid is het ongetwijfeld een hele uitdaging om de Vlaming ertoe aan te zetten een leven lang te leren!

Bibliografie

Anciaux, B. (2004), *Beleidsnota 2004-2009 Cultuur*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Carton, A., Vandermolen, T., Pickery, J. (2007), *Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen 2006, SVR-Technisch Rapport 2007/2*, Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Europese Commissie (2000), *Een Memorandum over levenslang leren*, Europese Commissie, oktober 2000.

Eurostat (2001), *Report of the Eurostat Task force on Measuring Lifelong Learning*, Eurostat, februari 2001.

Herremans, W. (2001), *Permanente vorming, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarreeks 2001: deel 4*, Leuven: Steunpunt WAV en VIONA Stuurgroep Strategisch Arbeidsmarktonderzoek.

Herremans, W. (2002), *Leer voor je leven!, De arbeidsmarkt in Vlaanderen, Jaarreeks 2002: deel 4*, Leuven: Steunpunt WAV en VIONA Stuurgroep Strategisch Arbeidsmarktonderzoek.

Hoger Instituut voor de Arbeid (2003), *Levenslang en levensbreed leren in Vlaanderen. Gegevens, ontwikkelingen en beleidsmaatregelen*, Brussel: Dienst Informatie Vorming en Afstemming.

Idea Consult (2000), *Ontwikkeling van een monitoringsinstrument voor opleidingsinspanningen in Vlaanderen*, studie in opdracht van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Werkgelegenheid, Brussel: Idea Consult.

Kabinet Vlaams minister van Onderwijs en Vorming (2007), *De competentieagenda: Vlaamse regering en sociale partners slaan handen in elkaar voor totaalaanpak talentontwikkeling*, persmedeling 14 mei 2007.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (2005), *Vlaanderen leert. Cijfers en beleidsontwikkelingen*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Pickery, J. (2006), *Een statistische analyse van toenemende of dalende ongelijkheid in participatie. Van kruistabellen naar oddsratio's en van oddsratio's naar een logistische regressie (en terug)*, SVR-Technisch Rapport 2006/1, Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Pickery, J. (2008), *De interpretatie van interactie-effecten in regressiemodellen*, SVR-Technisch Rapport 2008/1, Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Studiedienst van de Vlaamse Regering (2007), *Het Pact van Vilvoorde in concrete cijfers. De opvolging van de 21 doelstellingen*, Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Vandenbroucke, F. (2004), *Beleidsnota 2004-2009 Werk*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Vandenbroucke, F. (2004), *Beleidsnota 2004-2009 Onderwijs en vorming. Vandaag kampioen in wiskunde, morgen ook in gelijke kansen*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Vanderbiesen, W. & Sels, L. (2007), *De meting van opleidingsinspanningen. Ontwikkeling van een Vlaamse boordtabel*, Over.Werk Tijdschrift van het Steunpunt WSE, nr. 3-4/2007, Leuven: uitgeverij Acco.

Van Woensel, A. (2006), *In het lang en in het breed. Levenslang leren in Vlaanderen en Europa, WAV-Rapport*, februari 2006, Leuven: Steunpunt WAV.

Vlaamse overheid (2007), *Lissabonstrategie: Vlaams hervormingsprogramma 2005-2008, voortgangsrapportering september 2007*, brochure gebaseerd op de mededeling van de Vlaamse Regering van 21.09.2007 (VR 2007/21.09/MED.08), Brussel: Departement Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid.

Vlaamse Regering (2000), Actieplan '*Een leven lang leren in goede banen*', juli 2000, Brussel: Vlaamse Regering.

Vlaamse Regering (2005), *Operationeel Plan Geletterdheid Verhogen*, Brussel: Vlaamse Regering.

